

**Úprava múzejnej expozície
v rámci rozvoja
cestovného ruchu pre
nevidiacich a slabozrakých**

Bakalárska práca

Vedúci práce:

Mgr. Eva Abramuszkinová Pavlíková, Ph.D., M.A.

Marianna Schweitzerová

Brno 2015

Na tomto mieste by som rada poďakovala svojej vedúcej bakalárskej práce, Mgr. Eve Abramuszinovej Pavlíkovej, Ph.D., M.A., za odborné vedenie, trpezlivosť, cenné rady a pripomienky, ktoré mi pomohli pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Ďakujem jej aj za príležitosť angažovať sa v priestore ART mlyna, ktorú mi poskytla. Ďalej chcem poďakovať tým, ktorí si našli čas na vyplnenie dotazníku a obetovali svoj pracovný čas. Srdečne ďakujem aj ľuďom z organizácií SONS, TYF-LO a Vodiace psy za zodpovedanie mojich dotazov. Veľmi si vážim ich ochotu. Obzvlášť musím poďakovať práve Tereze Kozderovej a pánovi Švorbovi, ktorí ma nasmerovali. V konečnom dôsledku patrí moja vďaka i mojej rodine, nie v odbornom smere, ale za oporu, ktorou mi boli počas celého štúdia.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že túto prácu: **Úprava múzejnej expozície v rámci rozvoja cestovného ruchu pre nevidiacich a slabozrakých**

Som vypracovala samostatne a všetky použité pramene a informácie sú uvedené v zozname použitej literatúry. Súhlasím, aby moja práca bola zverejnená v súlade s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v znení neskorších predpisov, a v súlade s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Som si vedomá, že sa na moju prácu vzťahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brne má právo na uzavretie licenčnej zmluvy a užitie tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Ďalej sa zaväzujem, že pred spísaním licenčnej zmluvy o využití diela inou osobou (subjektom) si vyžiadam písomné stanovisko univerzity o tom, že predmetná licenčná zmlouva nie je v rozpore s oprávnenými záujmami univerzity, a zaväzuje sa uhradiť prípadný príspevok na úhradu nákladov spojených so vznikom diela, a to až do ich skutočnej výšky.

V Brne dňa 22. mája 2015

Abstract

Schweitzerová, M. Adjusting the museum exhibition in the terms of tourism development for the blind and visually impaired. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2015.

This bachelor thesis deals with cultural monuments in the South Moravian Region, their accessibility for visually-impaired people. Further it deals with the actual exposure of ART mill in Bohuslavice – Kyjov and its possible adjustments for the blind and visually-impaired people.

Keywords

Tourism, culture, accessibility, blind visitor, exposition, ART mill

Abstrakt

Schweitzerová, M. Úprava múzejnej expozície v rámci rozvoja cestovného ruchu pre nevidiacich a slabozrakých. Bakalárska práca. Brno: Mendelova Univerzita, 2015.

Táto bakalárska práca sa zaoberá kultúrnymi pamiatkami v Juhomoravskom kraji, ich prístupnosťou voči zrakovo postihnutým ľuďom. Ďalej rieši aktuálnu expozíciu ART mlyna v Bohuslaviciach pri Kyjove a jej možnú úpravu na prístupnú pre nevidiacich a zrakovo postihnutých.

Kľúčové slová

Cestovný ruch, kultúra, prístupnosť, nevidiaci návštevník, expozícia, ART mlyn

Obsah

1	Úvod	11
2	Cieľ práce	12
3	Metodika	13
4	Literárny prehľad	14
4.1	Formy cestovného ruchu.....	14
4.2	Druhy cestovného ruchu	14
4.3	Základné pojmy v cestovnom ruchu	16
4.4	Organizácie cestovného ruchu zastrešujúce Juhomoravský kraj	19
4.4.1	CzechTourism	19
4.4.2	Centrála cestovného ruchu – Južná Morava.....	20
4.5	Kultúrna turistika.....	20
4.5.1	Pozitívne dopady kultúrneho turizmu.....	21
4.5.2	Problémy a bariéry rozvoja kultúrneho cestovného ruchu.....	21
4.6	Druhy kultúrnych destinácií v Českej republike	22
4.7	Špecifiká marketingu cestovného ruchu pamiatok a múzeí.....	25
4.7.1	Marketing cestovného ruchu	25
4.7.2	Vlastnosti služieb	26
4.7.3	Riziká a príležitosti kultúrnej inštitúcie	28
4.7.4	Trendy rozvoja cestovného ruchu.....	28
4.8	Špecifiká managementu cestovného ruchu pamiatok a múzeí	28
4.8.1	Profesionalizácia managementu	29
4.8.2	Úlohy vodcu v kultúrnej organizácii	29
4.9	Zrakové postihnutie	30
4.9.1	Klasifikácia poškodenia zraku.....	30
4.10	Expozícia ako základný produkt múzea a pamiatkového objektu.....	30
4.11	Typické problémy a nedostatky expozícií a výstav.....	31
4.12	Realizácia produktu: príprava expozície ako proces.....	33

4.13	Odporúčania k expozícií prispôsobenej nevidiacim a slabozrakým.....	34
4.14	ART mlyn a jeho expozícia	36
5	Vlastná práca	38
5.1	Predvýskum.....	38
5.2	Parciálny cieľ: Vytvorenie zoznamu.....	38
5.2.1	Fáza A.....	38
5.2.2	Fáza B.....	40
5.2.3	Zoznam vybraných kultúrnych pamiatok a destinácií.....	45
5.2.3.1	Stručný prehľad kultúrnych pamiatok prístupných pre nevidiacich a slabozrakých.....	46
5.2.3.2	Komplexný prehľad vybraných kultúrnych pamiatok prístupných pre nevidiacich a slabozrakých	46
5.3	Hlavný cieľ : Tvorba expozície	53
5.3.1	Zoznam návrhov na úpravu expozície	53
5.3.1.1	Jednotlivé návrhy na úpravu expozície.....	53
5.3.2	Finančný rozpočet na vybrané návrhy.....	57
6	Diskusia a doporučenia	61
7	Záver	63
8	Literatúra	65
8.1.1	Knihy	65
8.1.2	Webové stránky	65
A	Dotazník pre objekty cestovného ruchu a kutúrne inštitúcie v Juhomoravskom kraji	70
B	Diskusné fóra pre zrakovo postihnutých občanov	71
C	Diskusia pred budovou ART mlyna s členmi organizácie SONS v Kyjove, turistická skupina	72
D	Zoznam kultúrnych objektov prístupných pre návštevníkov so zrakovým postihnutím v JK	73

1 Úvod

V súčasnej dobe je kladený dôraz na rozvoj udržateľného cestovného ruchu, a to ako na princípe environmentálnom, ekonomickom, tak i na princípe socio-kultúrnom. Dopyt po cestovnom ruchu kladie dôraz na všetky tieto aspekty. Ponuka musí byť prispôsobená zákazníkom tak, ako ju potrebujú a vyžadujú. Pri zameraní sa práve na socio-kultúrny princíp udržateľného cestovného ruchu ideme v ústrety trendu.

V dnešnej dobe nájdeme mnoho foriem cestovného ruchu. Kultúrno-poznávací či kultúrna turistika má veľký potenciál. Jednotlivé segmenty zákazníkov majú rôznu náročnosť i požiadavky. Objekt cestovného ruchu by mal byť na to v čo najväčšej miere pripravený. Vo svete sa na segment nevidiacich a slabozrakých zamerali rôzne inštitúcie. Príkladom môže byť prehliadka mesta špeciálne pre zrakovo postihnutých v Brne či sprístupnenie Ľubovnianskeho hradu formou vodiacich línií a makiet. V takomto zameraní vidím perspektívu a zároveň nutnosť.

Tému cestovného ruchu zrakovo postihnutých som si vybrala kvôli jej aktuálnosti a vlastným skúsenostiam, keďže som raz sama bola členkou neziskovej organizácie Stopka n. o. Oblasť pozorovaných kultúrnych pamiatok som zúžila na Juhomoravský kraj. Je tomu tak, pretože si myslím že naozaj má čo ponúknuť a som študentkou v Brne, ale aj preto, aby bolo možné a uskutočniteľné dospieť k jednotlivým cieľom. Návrh expozície v konkrétnom objekte ART mlyna Bohuslavice

je pre mňa veľkou príležitosťou, a ako človek s dvanástimi absolvovanými rokmi výtvarnej školy som veľmi zaujatá inou dimenziou pohľadu na vec. Verím, že praktické výsledky môžu priniesť úžitok na strane ponuky aj dopytu kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu v Juhomoravskom kraji, že budú viesť k rozvoju najmä domáceho cestovného ruchu, že zvýšia návštevnosť a zvelebia myšlienku organizácie ART mlýn, o. s.

2 Cieľ práce

Touto bakalárskou prácou chcem dosiahnuť jeden parciálny a jeden hlavný cieľ. Po získaní informácií a následnej analýze ponuky cestovného ruchu zúženej na Juhomoravský kraj z hľadiska poskytovateľov, chcem preskúmať dopyt v cestovnom ruchu v Juhomoravskom kraji, a to z hľadiska zrakovo postihnutých osôb. Týmto by som chcela prísť ku konečnému zoznamu pamiatok, múzeí, atrakcií a iných jednotiek, situovaných v Juhomoravskom kraji, ktoré sú prístupné nevidiacim a slabozrakým osobám.

Hlavným cieľom je, po zoznámení sa so všetkými predošlými náležitosťami a možnosťami, navrhnúť a upraviť expozíciu v ART mlyne v Bohuslaviciach pri Kyjove, vrátane finančného rozpočtu. Tá by mala byť aplikovateľná a prístupná zrakovo postihnutým osobám a vhodná pre zaradenie do primárne vytvoreného zoznamu.

3 Metodika

Táto bakalárska práca je zložená z dvoch hlavných nadväzujúcich častí. Jednou je teoretická časť, v tejto bakalárskej práci nazvaná ako „Literárny prehľad“. Zohľadňujem tu viacero tém, ktoré tvoria jednotnú pavučinu, je to jednak management, marketing, cestovný ruch, Juhomoravský kraj, ART mlýn, špeciálny segment zrakovo postihnutých. Druhou je praktická časť, v tejto bakalárskej práci sa o nej pojíma ako o časti s názvom „Vlastná práca“.

Prvou časťou je teda teoretická, v ktorej sú uvedené informácie potrebné pre splnenie všetkých cieľov. Na začiatku sa táto bakalárska práca snaží priblížiť rôzne pojmy v cestovnom ruchu v kontexte s celým Juhomoravským krajom a obzvlášť v kontexte s ART mlynom. Ďalej poukazuje na organizácie cestovného ruchu zastrešujúce Juhomoravský kraj, objasňuje druhy kultúrnych destinácií a kultúrnu turistiku samotnú. Nadväzuje špecifikami, ktoré sú spojené s marketingom a managementom cestovného ruchu pamiatok a múzeí. Tu vkladám kapitolu, ktorá pojíma o typológii zrakovo postihnutých ľudí. Literárna časť pokračuje pojednávaním o expozícií, jej realizácii, nedostatkoch a odporúčaníach špeciálne pre nevidiacich a slabozrakých. V závere teoretickej časti sa nachádzajú stručné informácie o ART mlyne Bohuslavice, o expozícií, ktorú obsahuje a o neziskovej organizácii ART mlýn. V tejto časti som použila najmä primárne zdroje. Z internetových zdrojov som čerpala z malej časti tiež, a to ako od českých, tak i zahraničných autorov. Všetky sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Druhou časťou je časť praktická. Najskôr som urobila predvýskum za pomoci dvoch osôb. Jednak sa jednalo o vedúceho pobočky SONS v Kyjove, ktorým je pán Pavel Švorba. Druhou poradkyňou mi bola vedúca centra aktivizácie a poradenstva z organizácie TYFLO, Tereza Kozderová. V ďalšej časti sa sústredím na splnenie čiastočného cieľa tejto bakalárskej práce. Táto časť sa skladá z fázy A, fázy B a z výsledkov ich interakcie. Vo fáze A je prvotné oslovenie a následná analýza turistických destinácií a kultúrnych objektov situovaných v Juhomoravskom kraji. Vo fáze B sú zozbierané informácie pomocou organizácií TYFLO, SONS a Vodiace psy. Nasleduje zoznam vybraných lokalít a bližší popis jednotlivých prvkov zoznamu obsahujúcom kultúrne objekty cestovného ruchu prístupné pre nevidiacich a slabozrakých. Všetky získané poznatky z teoretickej časti a z jednotlivých fáz môjho parciálneho cieľa vyúsťujú do hlavného cieľa. Pojednáva sa tu preto najmä o konkrétnych priestoroch ART mlyna, aktuálnej expozícií, možnostiach a návrhoch pre sprístupnenie, o možnostiach prípadného prevedenia a finančnom rozpočte. V závere sú zhrnuté získané poznatky a výstupy tejto bakalárskej práce.

4 Literárny prehľad

Keďže sa pohybujeme v sfére cestovného ruchu, chcela by som na úvod priblížiť formy a druhy cestovného ruchu, ktoré poznáme a uviesť niektoré základné pojmy.

4.1 Formy cestovného ruchu

Formy cestovného ruchu zodpovedajú potrebám svojich účastníkov. Je ich veľa, pretože sa rozdeľujú podľa špecifických požiadavkou zákazníkov. Neustále ich pribúda, pretože ľudia sú rôzni, každý chce niečo iné a ich potreby sa vyvíjajú. Poskytovatelia služieb sa zas snažia prichádzať na trh s niečím novým, čo tu ešte nebolo, aby zaujali a získali si na svoju stranu ďalšie segmenty, inak povedané – vyhládávajú tržné výklenky¹. (Kotler, 2007)

Základné formy cestovného ruchu odpovedajú najširším potrebám, zatiaľ čo špecifické formy uspokojujú špecifické požiadavky účastníkov. Existujú základné štyri formy cestovného ruchu, ktoré sú nasledovné. Je nimi kultúrno–poznávací, športovo–turistický a v neposlednej rade liečebný a kúpeľový cestovný ruch. Vo vhodnom rekreačnom prostredí sa realizuje rekreačný cestovný ruch. Týmto prostredím môžu byť dané lesy, hory či vody. Pre Česko je obzvlášť špeciálne chatárenie a chalupárenie. Liečba, prevencia a relaxácia sú podkladom, na ktorý sa zameriava liečebný a kúpeľový cestovný ruch. Kontrastný je športovo–turistický, ktorý využíva záujmu ľudí o aktívny odpočinok, ide teda o aktívnu účasť na športových činnostiach. Kultúrno–poznávací cestovný ruch je cielený na poznávanie histórie, kultúry, tradícií a zvykov. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011) Na túto formu cestovného ruchu sa budem v tejto práci zameriavať.

V súlade s najnovšími trendmi sa rozvíjajú najmä špecifické formy cestovného ruchu. Tie uspokojujú zvláštne potreby najrôznejších špecializovaných spotrebiteľských cestovateľských segmentov. K špecifickým formám cestovného ruchu patrí napríklad cestovný ruch seniorov či cestovný ruch s určitým telesným handicapom. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011) V tejto práci sa budem sústrediť práve na cestovný ruch zameraný na ľudí so zrakovým postihnutím.

4.2 Druhy cestovného ruchu

Na rozdiel od foriem cestovného ruchu, druhy cestovného ruchu zohľadňujú prevažne javový priebeh a spôsob realizácie cestovného ruchu. (Indrová, 2009)

Rozdeľujú sa podľa rôznych kritérií. Jednak sú určené miestom čerpania služieb cestovného ruchu, inak povedané, podľa vzťahu k platobnej bilancii (či sa jedná o export, import alebo domácu spotrebu). Z tohto hľadiska rozlišujeme domáci, zahraničný a tranzitný cestovný ruch. Domáci je sústredený na osoby trvalo sídliace v danej zemi, ktoré cestujú v rámci zeme a neprekračujú jej hranice. Podľa vzťahu k platobnej bilancii ide o domácu spotrebu. Naopak, pri zahraničnom

---

¹ Mikrosegmenty, časti trhu, kde existuje neuspokojený dopyt

dochádza k prekračovaniu hraníc jedného či viacerých štátov. Tento druh sa ďalej delí na aktívny a pasívny cestovný ruch. Aktívny cestovný ruch, či „incoming“, predstavuje príjazdy cudzincov do destinácie, ide v skutočnosti o export služieb, ktoré čerpajú turisti za cudziu menu na území destinácie (devízové príjmy). Antonymom je pasívny cestovný ruch, v anglickej terminológii taktiež prezývaný „outgoing“ či „outcoming“. Tu sa jedná o výjazdy domácich turistov do zahraničia, z pohľadu platobnej bilancie ide o dovoz, import zahraničných služieb, za ktoré domáci turisti utrácajú svoje prostriedky v zahraničí (devízové výdaje). Na záver existuje aj podmnožina zahraničného cestovného ruchu, ktorá je pomenovaná ako tranzitný. Jedná sa o prejazd cestujúceho skrz územie jedného štátu do iného, cieľového štátu, spravidla bez prenocovania, teda v rámci lehoty stanovenej prechádzaným štátom, alebo sa jedná o pohyb cestujúceho v letiskovom priestore pri medzipristátí lietadla, bez toho aby si prešiel colným odbavením a pasovou kontrolou.

Podľa miesta prevažujúcej realizácie cestovného ruchu sa delí cestovný ruch taktiež na vnútorný, národný a medzinárodný. Vnútorný zahrňuje domáci cestovný ruch, čiže cesty obyvateľov po vlastnej zemi, a aktívny (príjazdový) cestovný ruch, to znamená cesty a pobyt cudzincov v danej zemi. Národný cestovný ruch zahrňuje domáci cestovný ruch a pasívny cestovný ruch, to znamená výjazdové cesty obyvateľov danej zeme do cudzích destinácií. Medzinárodný cestovný ruch je predstaviteľom pre všetok cestovný ruch, pri ktorom dochádza k prekročeniu hraníc štátu, či už ide o aktívny alebo pasívny cestovný ruch.

Podľa spôsobu financovania sa delí na voľný alebo viazaný. Voľný je niekedy označovaný ako komerčný, pretože predstavuje cestovný ruch, na ktorom účasť nie je formálne nijak podmienená a účastník si ju hradí v plnom rozsahu zo svojich prostriedkov, zariadenie služieb je voľne prístupné, ceny sú stanovené na základe dohody. Preto býva viazaný označovaný ako sociálny. Účasť je tam totiž naviazaná na splnenie určitej podmienky (napr. členstvo v organizácii, pacient v kúpeľnom cestovnom ruchu). Jedná sa o čiastočnú alebo úplnú úhradu služieb zo spoločenských fondov, akými sú napríklad nemocenského poistenia či fondy kultúrnych a sociálnych potrieb.

Podľa ďalšieho spôsobu, ktorým je dĺžka pobytu, sa delí CR2 na krátkodobý a dlhodobý. Za krátkodobý sa považuje taký, ktorý má dobu pobytu návštevníka na mieste do troch prenocovaní. Cestovný ruch s viac než tromi prenocovaniami na mieste sa preto označuje dlhodobý.

Podľa spôsobu účasti a podľa bezpečia cesty roztriedime organizovaný a neorganizovaný CR. Organizovaným chápeme cestu a pobyt, ktoré zaisťujú predovšetkým cestovné kancelárie alebo iný sprostredkovatelia. Naopak ak si služby si volí a zabezpečuje účastník sám, jedná sa o neorganizovaný. Tento typ má stále rastúci podiel.

Iným druhovým rozdelením je rozdelenie podľa počtu účastníkov. Takýmto spôsobom sa delí buď na individuálny, kde sa návštevník alebo turista účastní

---

² Cestovný ruch

cestovného ruchu sám, poprípade s rodinou, alebo na kolektívny, ktorý je spojený s účasťou viacerých osôb. Kolektívny môže mať ďalej podobu skupinového cestovného ruchu, masového a klubového cestovného ruchu.

Keďže ročné obdobie má veľký vplyv na cestovný ruch a jeho rozloženie behom roku, delí sa CR na sezónny a mimosezónny. Letná sezóna či zimná sezóna patrí do sezónneho. Sezóna je obdobím s vysokou koncentráciou návštevnosti miesta, tým aj maximálnou ponukou služieb, súčasne ide o obdobie maximálnych cien. Mimosezónny CR je charakteristický obdobím nízkej návštevnosti miesta, čo je často sprevádzané zníženou ponukou služieb, ktoré sú za nižšie ceny.

Podľa vplyvu na životné a socio-kultúrne prostredie sa delí na tvrdý a mäkký cestovný ruch. Tvrdý cestovný ruch je spojený často s rozsiahlymi „tvrdými“ investíciami, pričom hlavným merítkom je zisk, bez ohľadu na environmentálne, sociálne a kultúrne prostredie destinácie, v ktorej prebieha, ide predovšetkým o „klasický“ masový turizmus vo všetkých podobách. Naproti tomu mäkký cestovný ruch je zodpovedný, šetrný, zelený. Snaží sa uvedomele dosiahnuť vyrovnaného stavu medzi prínosmi a dopadmi na environmentálne, socio-kultúrne a ekonomické prostredie destinácie, v ktorom prebieha.

V rámci tejto bakalárskej práce sa zaoberám ART mlynom situovaným v Bohuslaviciach pri Kyjove, vlastneným občianskym združením ART mlyn. Expozícia vo vnútri budovy ART mlynu sa nazýva Múzeum legiend. Podrobne je o ňom popísané v kapitole 4.14.

Na základe týchto delení by som zaradila cestovný ruch, ktorý sa týka ART mlyna, ako druh domáci, najmä preto, lebo v ňom vidím perspektívu hlavne v rámci regionálneho cestovného ruchu, a predpokladám, že väčšina návštevníkov pochádza z Českej republiky. Podľa miesta prevažujúcej realizácie patrí do vnútorného cestovného ruchu. Z hľadiska financovania tu prevažuje voľná, čiže komerčná stránka. V rámci dĺžky pobytu tu prevažuje krátkodobý CR a v rámci sezóny sezónny CR. ART mlyn môžem rozhodne zaradiť do mäkkého cestovného ruchu. Spôsob účasti je ťažko definitívne určiť, pretože sa vyskytujú obe formy. Väčšina návštevníkov predstavuje neorganizovaný druh CR, avšak rôzne akcie, ktoré nezisková organizácia ART mlyn usporadúva, sú organizované. Pre príklad uvediem INEX n. o., s ktorou ART mlyn spolupracoval. Spôsob účasti je pre bežného návštevníka poväčšine individuálny, poprípade s rodinou. Nevidiaci či slabozraký návštevník však s najväčšou pravdepodobnosťou príde ako predstaviteľ klubového cestovného ruchu.

4.3 Základné pojmy v cestovnom ruchu

Považujem za dôležité, uviesť viaceré dôležité pojmy súvisiace práve s cestovným ruchom, a to z dôvodu jasnej terminológie. Cestovanie je veľmi široký pojem, širší než „cestovný ruch“. Cestovanie na rozdiel od neho môže byť spojené i s ďalšími motívmi, ktoré nepatria do cestovného ruchu, napr. cesta do práce. Definícia cestovného ruchu sa líši podľa jednotlivého autora. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011)

Svetovou organizáciou cestovného ruchu UNWTO je definovaný ako činnosť osoby cestujúcej na prechodnú dobu do miesta mimo jej bežné životné prostredie, a to na dobu kratšiu, než jeden rok, pričom hlavný účel cesty je iný než vykonávanie zárobkovej činnosti v návštevnom mieste. (UNWTO, 1993) Medzinárodné združenie expertov cestovného ruchu v AIEST definuje cestovný ruch ako „súhrn javov a vzťahov, ktoré vyplývajú z cestovania alebo pohybu osôb, pričom miesto pobytu nie je zhodné s trvalým bydliskom a zamestnaním.

Nesmieme si však zamieňať „cestovný ruch“ a „priemysel cestovného ruchu“. Ten je na rozdiel od neho definovaný ako súhrn priamych podnikateľských aktivít a hmotných podmienok cestovného ruchu, teda súbor ubytovacích a stravovacích služieb, činnosť cestovných kancelárií a sprievodných služieb (sprievodcovské, animačné, dopravné, výroba suvenírov apod.).

Takisto by sme nemali považovať za synonymum pojem „ekonomika cestovného ruchu“. Tento pojem je totiž širším pojmom, než priemysel cestovného ruchu. Okrem aktivít zahrnutých do priemyslu cestovného ruchu sú to i všetky následne vyvolané, čiže nepriame ekonomické aktivity, ktoré sú spojené s realizáciou cestovného ruchu.

Určitou podmnožinou cestovného ruchu je turistika. Je to taká časť cestovného ruchu, ktorá je spojená s pohybovou aktivitou účastníkov. Príkladom je kultúrna turistika, horská turistika či cykloturistika. Pre túto bakalársku prácu je prioritou kultúrna turistika.

Odvetvie cestovného ruchu používa ekonomický účet, ktorý je prezývaný Satelitný účet cestovného ruchu. Je vytváraný celou sústavou ukazateľov zachycujúcich a kvantifikujúcich ekonomické a sociálne aspekty cestovného ruchu. Vymedzuje medzinárodné štandardy pre meranie ekonomických prínosov cestovného ruchu. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011) Podľa NIPOS-CIK³ je špeciálne pre kultúrne objekty určený Satelitný účet kultúry.

Keď sa zameriame na typy zákazníkov v cestovnom ruchu, zistíme, že najšpecifickejší pojem je „návštevník“, po anglicky „visitor“. Naproti tomu sú pojmy „turista“ a „výletník“ už detailnejšie špecifikované. Zatiaľ čo výletník je jednodenný návštevník, ktorý sa zdrží bez toho, aby prenocoval, v anglickej terminológii nazývaný „same-day visitor“, turista sa zdrží aspoň 24 hodín. Znamená to, že sa zdrží aspoň jedno prenocovanie, nie však dlhšie než jeden rok (hlavný účel pobytu je iný než výkon platenej činnosti). Návštevníkom môže byť ako turista, tak aj výletník. Návštevník je osoba, ktorá cestuje do iného miesta, než kde má svoje trvalé bydlisko, a mimo svoje obvyklé prostredie na dobu neprekračujúcu jeden rok, pričom hlavný dôvod cesty je iný než zárobková činnosť. Za rezidenta je považovaná osoba, ktorá žije v danej zemi aspoň jeden rok. V domácom cestovnom ruchu sa jedná o osobu, ktorá žije v danom mieste aspoň šesť mesiacov. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011) Za najčastejšieho zákazníka Múzea legend považujem výletníka.

Frekventovanými pojmami sú destinácia, zdrojová zem a zdrojové územie. Destinácia ako taká je určitý turistický cieľ, alebo turistická oblasť ktorá sa vyzna-

---

³ Centrum informácií a štatistik kultúry

čuje určitými spoločnými charakteristickými prvkami a rysmi. (Ryglová, 2009) Čím vzdialenejší je cieľ cesty, tým širšie je destinácia definovaná. (Vajčnerová, 2009) Pre Japonca to je napríklad Európa, pre Pražana Južná Morava či mesto Brno. Zdrojovou zemou, zdrojovým územím, myslíme z pohľadu destinácie zeme či územia, z ktorého pochádza najväčší počet návštevníkov destinácie. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011). Pre Juhomoravský kraj sú zdrojovými zemami Slovensko a Rakúsko. (MMR⁴, 2013)

Podľa Ryglovej (2009) sú dôležitými činiteľmi v cestovnom ruchu podnikatelia pôsobiaci pod záštitou cestovnej kancelárie i agentúry. Vo všeobecnej oblasti cestovného ruchu majú tieto dva pojmy veľký význam. Cestovná kancelária je podnikateľ, pre ktorého je typická koncesovaná živnosť, tvorí produkt, uzaviera nutné poistenie proti úpadku. Cestovná agentúra je však podnikateľ, pre ktorého je typickou živnosť ohlasovacia viazaná. Predáva produkty cestovných kancelárií pod ich menom a musí byť zákonne označená ako agentúra.

Za nevyhnutné považujem oboznámiť sa s tým, čo sa predstavuje pod „objektom“ a „subjektom“ cestovného ruchu, a taktiež primárnou ponukou či štrukturálnou vybavenosťou. Subjekt CR je účastníkom cestovného ruchu a ako taký je nositeľom dopytu. Zúčastňuje sa ho z cieľom uspokojiť potreby cestovného ruchu spojené z cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska spotrebou statkov CR. Objektom je cieľové miesto cestovného ruchu. Je nositeľom ponuky. Tvoria ho podniky a inštitúcie cestovného ruchu spolu z prírodnými kultúrnymi a inými pozoruhodnosťami.

Čo sa myslí primárnou ponukou, je existencia prírodných a kultúrnych podmienok, sú to teda také prírodné a kultúrno-historické podmienky, ktoré budú prítlačivé a vyvolajú návštevnosť. (Királ'ová, 2003) Napríklad historická udalosť, akou je bitka pri Slavkove a vzniknutá Mohyla mieru. V prípade infraštruktúrnej vybavenosti je to ubytovanie, stravovanie, možnosti športového vyžitia, kultúrne a iné zariadenia, ktoré umožňujú pobyt na území a využívanie jeho atraktivít. (Királ'ová, 2003) Nadvižem na predchádzajúci príklad. V Slavkove sa každoročne koná rekonštrukcia bojových scén, nachádza sa tam múzeum, reštaurácie, ubytovanie a dopravné možnosti, cesty.

Nasledujúci pojem, ktorý chcem vysvetliť, je organizácia cestovného ruchu. Je to organizácia pre riadenie turizmu v destinácií. (Királ'ová, 2003) V anglickej terminológii býva nazvaná aj „Destination Management Company“, teda spoločná organizácia turizmu. Jej úlohou je vykonávať riadiace aktivity v oblasti turizmu v destinácií. Preto sa najviac používa termín oslovenia Organizácia destinačného managementu. Je nutná pre plnenie funkcie celodestinačného charakteru, ktoré zaistí efektívne a hospodárne fungovanie destinácie ako celku. Mala by existovať na každom stupni riadenia destinácie. (Nejedl, 2011) Príkladom organizácie destinačného managementu je pre destináciu Česká republika CzechTourism a pre destináciu Juhomoravský kraj je to Centrála cestovného ruchu – Južná Morava. Keďže

---

⁴ Ministerstvo pro místní rozvoj

práve tieto dve hlavné organizácie zastrešujú Juhomoravský kraj na celoštátnej, a v prípade CCR JM regionálnej úrovni, chcela by som o nich bližšie informovať.

4.4 Organizácie cestovného ruchu zastrešujúce Juhomoravský kraj

4.4.1 CzechTourism

Agentúra CzechTourism je štátna príspevková organizácia, ktorej zriaďovateľom je Ministerstvo pre miestny rozvoj ČR a ktorá vyvíja svoju činnosť v súlade s cieľmi zriaďovateľa, zriaďovacou listinou a platným štatútom.

Základným cieľom CzechTourism je propagácia Českej republiky ako destinácie cestovného ruchu v zahraničí aj v Českej republike. Na dosiahnutie tohto cieľa plní CzechTourism v koordinácii s MMR ČR tieto hlavné úlohy: koordináciu činnosti v oblasti cestovného ruchu, destinačný management, mediálnu prezentáciu ČR, odvetvia cestovného ruchu aj agentúry CzechTourism, informačnú podporu cestovného ruchu, výskumné a vzdelávacie činnosti, ekonomické a administratívne zabezpečenie chodu agentúry.

V oblasti koordinácie činností sa jedná o podporu všestranného rozvoja cestovného ruchu, o spoluprácu v oblasti cestovného ruchu s orgánmi štátnej správy a samosprávy, s profesijnými organizáciami, školami, výskumnými a poradenskými inštitúciami a analogickými zahraničnými inštitúciami a peňažnými ústavmi.

V oblasti destinačného marketingu ide o zabezpečovanie, podporu a koordináciu marketingových aktivít na domácom a zahraničnom trhu, o vytváranie priaznivého image, stanovenie a rozpracovanie prioritných produktov, charakteristických pre destináciu Česká republika. Ďalej je to podpora tvorby produktov cestovného ruchu so šetrným prístupom k životnému prostrediu, vydávanie propagačných materiálov o Česku v príslušných jazykových verziách, spolupráca s regiónmi v ČR, angažovanosť pri vzniku prirodzených oblastí cestovného ruchu, pôsobenie pri ich turistickom rozvoji a zatraktívnenie, zakladanie zastúpenia v zahraničí s cieľom informovať zahraničných novinárov, odbornú i najširšiu verejnosť o ponuke cestovného ruchu v Českej republike a všestranne podporovať predaj národných produktov cestovného ruchu.

Perspektívnymi sú aj výskumné a vzdelávacie činnosti, čo sa týka prípravy, organizácie a vykonávania vzdelávacej činnosti v oblasti cestovného ruchu a služieb na účely zabezpečenia a udržania konkurencieschopnosti subjektov cestovného ruchu na domácom i zahraničnom trhu, pôsobenie na českú verejnosť s cieľom povzbudiť ústretové správanie voči zahraničným hosťom a zdôraznenie významu cestovného ruchu pre Českú republiku. (CzechTourism, 2013) Ministerstvo pre miestny rozvoj je ako zriaďovateľ CzechTourism aj príjemcom žiadostí o dotácie. V roku 2015 je vyhlásený podprogram s názvom „Cestování dostupné všem“.

4.4.2 Centrála cestovného ruchu – Južná Morava

Centrála cestovného ruchu – Južná Morava (CCR JM) funguje od roku 2005. Má právnu formu ako Záujmové združenie právnických osôb a jej základnými členmi sú Juhomoravský kraj, štatutárne mesto Brno, Zväz obchodu a cestovného ruchu Českej republiky. Jej vnútornými orgánmi je valné zhromaždenie, dozorná rada a riaditeľ. Ako organizácia cestovného ruchu koordinuje rozvoj cestovného ruchu na Južnej Morave, a teda aj Juhomoravského kraja, so zameraním sa na maximálne využitie turistického potenciálu územia v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Hlási sa k trom strategickým cieľom. Prvým je Južná Morava ako konkurencieschopná turistická destinácia. Druhým je zvýšenie počtu návštevníkov a predĺženie ich pobytu. Za tretí strategický cieľ udáva zvýšenie ekonomickej výnosnosti cestovného ruchu.

Rámcové okruhy činnosti Centrály pre naplnenie strategických cieľov sú komunikácia, koordinácia, spolupráca, najmä so subjektmi pôsobiacimi v cestovnom ruchu a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti služieb cestovného ruchu.

Ďalej sa podieľa na tvorbe a rozvoji turistických produktov a na vytváraní spoločnej turistickej ponuky Južnej Moravy. V rámci edičnej činnosti a propagácie sa podieľa na tvorbe propagačných materiálov. Zameriava sa na cieľové skupiny a prezentuje im turistický potenciál regiónu.

Náplňou CCR JM je aj poskytovanie informácií. To sa týka na jednej strane subjektov pôsobiacich v cestovnom ruchu, pre ktorých je k dispozícii portál www.ccrjm.cz. Na druhej strane môže každý turista nájsť na portáli www.jizni-morava.cz požadované informácie. Projektová činnosť organizácie slúži za účelom získavania finančných prostriedkov na činnosť združenia a na rozvoj cestovného ruchu v regióne. (CCR JM, 2014) Juhomoravský kraj taktiež poskytuje v roku 2015 dotácie v oblasti kultúry a pamiatkovej starostlivosti.

4.5 Kultúrna turistika

Tento pojem vzhľadom na podstatu svojej práce považujem za dôležitý. Je však relatívne nový. O konjunkture kultúrneho turizmu ako špecificky vydelenej súčasti globálneho turistického priemyslu a zároveň sociálneho javu je možné hovoriť až v súvislosti s prebiehajúcimi spoločensko-ekonomickými zmenami. Prechod od industriálnej ekonomiky k ekonomike informačného veku, sprevádzanej rastúcou tendenciou kladného vzťahu k ekologickým a alternatívnym postojom k životu, túžbou po autentickjšom prežitku, v neposlednom rade i kontinuálnym rastom ponuky kultúrnych akcií a rozmachom kultúrnych inštitúcií ako sú múzea – to sú hlavné faktory, ktoré sa v poslednom čase spolupodieľali na rýchlom rozmachu a vzostupe fenoménu označovaného ako kultúrny cestovný ruch.

Kultúrnu turistiku je však v skutočnosti pomerne obtiažné striktno klasifikovať. Prinajmenšom krajnom prípade je treba pripustiť, že akákoľvek turistická cesta je určitou formou kultúrnej turistiky, lebo pri nej dochádza k poznávaniu cudzej kultúry, zvykov, spôsobe života. V prípade, kedy dochádza k aktivitám, pričom po-

znanie a participácia na nej sú určujúcim prvkom cesty, je na mieste hovoriť o kultúrnom cestovnom ruchu v užšom zmysle. Medzi tým sa nachádzajú tie formy účasti na cestovnom ruchu, v ktorých je zamýšľané poznanie a konzumácia kultúry integrálne prepojené s jednou alebo viacerými ďalšími aktivitami. Typickým príkladom môže byť skupina turistov, prespávajúca v ubytovniach a cestou spoznávajúca krajinu, ktorou skupina prechádza, a to i s pamiatkami. (Nejedl, 2011)

Komplexná prognóza odvetvia Tourism: 2020 Vision, spracovaná WTO, vymedzuje kultúrny cestovný ruch ako jeden z piatich kľúčových segmentov s najväčším rastovým potenciálom. (UNWTO, 1995)

Pretože domáci i medzinárodný cestovný ruch náleží k predným nástrojom kultúrnej výmeny, starostlivosť o kultúrne dedičstvo by mala poskytovať zodpovedne možnosti pre zážitok porozumenia kultúrneho dedičstva hostiteľskej komunity. Miestna komunita by mala byť zapojená do procesov plánovania i ochrany kultúrneho dedičstva. Cestovný ruch by mal byť pre hostiteľskú komunitu prínosom. (Nejedl, 2011) ART mlýn o. s. tento nástroj v kultúrnej turistike starostlivo sleduje.

4.5.1 Pozitívne dopady kultúrneho turizmu

Rýchly globálny vývoj kultúrneho cestovného ruchu si vynucuje vzrastajúcu pozornosť pozitívnym, ktoré prináša spoločnosti i jednotlivým lokalitám či pamiatkam. Kultúrny turizmus ako výrazná forma využitia kultúrneho dedičstva a účasti na kultúre významne prispieva k prínosom a pozitívnym dopadom kultúry obecne.

Podľa konkrétnej situácie môže prinášať preukázateľné a v rade prípadov merateľné efekty vo viacerých oblastiach. Týmito môžu byť: priame výnosy a tzv. multiplikačný efekt na službách a podnikateľský sektor v danom mieste, podpora zamestnanosti, významný podiel na urbanistickej regenerácii a ekonomickej revitalizácii miest a obcí, zdroj financií pre ochranu, rekonštrukciu a rozvoj kultúrneho a historického dedičstva, posilňovanie pocitu hrdosti, súnalezitosti a vlastnej identity regiónu, podpora porozumenia a dialógu medzi kultúrami, udržovanie a obnova tradičných remesiel a tradícií, podpora pre minoritné skupiny. Vedomie týchto pozitívnych prínosov samo o sebe môže generovať miestnu podporu pre uchovanie kultúrneho dedičstva. (Kesner, 2005) ART mlýn takto splňuje akúsi injekciu kultúrneho cestovného ruchu najmä v Kyjove, získané finančné prostriedky naďalej investuje do regenerácie budovy. Sprístupnenie pre nevidiacich a slabozrakých by taktiež bolo akýmsi krokom vpred, odlíšením sa a sprístupnením vlastnej kultúry širšej mase.

4.5.2 Problémy a bariéry rozvoja kultúrneho cestovného ruchu

Bariéry rozvoja v celej Českej republike sa týkajú aj bariér v jednotlivých regiónoch i krajoch. Bariéry rozvoja v Juhomoravskom kraji sa potom týkajú i všetkých objektov, pôsobiacich v CR.

Fungovanie a rozvoj kultúrnych organizácií sú podmienené rôznymi problémami. Jedným z nich je nedostatočná a nekvalitná infraštruktúra cestovného ruchu

(ubytovacia kapacita v nevyhovujúcej kvalite a štruktúre, nedokonalý informačný systém, doprava a spoje...). Medzi tento problém sa zaraďuje nízka kvalita základných a doplnkových služieb cestovného ruchu, obmedzené finančné prostriedky pre rozvoj podnikania a v kontexte s tým i nevyhovujúci legislatívny a daňový systém. A aj nedostatočná propagácia republiky a regiónov v zahraničí.

Do problémov dnešného prostredia, ktoré sú prenášané a ovplyvňujú tak cestovný ruch v ČR⁵, sa zaraďuje množstvo prípadov, kde sú služby stále nekvalitné a nedostatočne vyvinuté. Nečistota a celkovo zanedbaný stav verejných priestranstiev u viacerých miest a obcí, nekultúrnosť verejného prostredia je obrovským handicapom. Ťažkosť spôsobuje aj preťažená dopravná infraštruktúra a s ňou spojené dopravné problémy, zlý stav ciest, chronické problémy s parkovaním. (Kesner, 2005) Na ukážku môžem uviesť fiktívnu skupinu, ktorá sa vydala na kultúrnu turistiku, pochádza zo Slovenska a je to skupina 11 ľudí z organizácie pre nevidiacich a slabozrakých. Neexistencia spojení, renomé škaredého mesta či neochoty v reštaurácií ich dostatočne odradí od výberu múzea, ktoré zvažovali, a radšej si vyberú iný cieľ svojej cesty.

Práve tieto javy spoluutvárajú image Českej republiky ako destinácie. Pre rozvoj kultúrnej turistiky teda predstavujú výraznú bariéru. Uvedené problémy, objektívne charakterizujúce miestnu realitu, tak spoluvytvárajú negatívny obraz ČR. Povedomie o ČR ako o zemi bohatej na pamiatky a kultúru sa stretáva s image zeme „nekultúrnej“, čo sa týka zmyslu kvality prostredia, služieb, prístupu a chovania, negatívne rozhoduje o tom či ju navštíviť alebo nie.

Rozvoj múzeí a pamiatkových objektov ako kultúrnych destinácií je poznamenaný aj skutočnosťou, že sa odohráva na hranici medzi dvoma sférami, a to medzi kultúrou a cestovným ruchom. Leží na priesečníku verejného a podnikateľského sektoru, ktoré sú charakteristické svojimi historicky danými stereotypmi uvažovania, spôsobom jednania a prístupu. (Kesner, 2005) Dôležitá je preto práve vzájomná komunikácia a nájdenie spoločného organizačného rámca pre vzájomnú činnosť. Príkladom preto môže byť súkromné vlastníctvo múzea ART mlýn v kontraste s mestom Kyjov, ich vzájomná spolupráca a rešpekt alebo spolupráca so základnou výtvarnou školou, ktorá má charakter verejnej inštitúcie.

4.6 Druhy kultúrnych destinácií v Českej republike

V Českej republike sa nachádzajú rôzne druhy kultúrnych destinácií, a keďže sa vo svojej práci zameriavam na konkrétnu kultúrnu jednotku v konkrétnom kraji Českej republiky, chcela by som priblížiť viaceré možné, ktorých druh ich vopred predurčuje.

---

⁵ Česká republika

Krajina

Hodnota významnej časti pamiatok je daná ich umiestnením a krajinným rámcom. Prvok krajiny preto z marketingového hľadiska tvorí časť hodnoty produktu destinácie. České krajinné prostredie charakterizuje rozmanitosť krajinných typov a hustá sieť drobných pamiatok. Českú krajinu teda utvára citlivé zakomponovanie urbanistických celkov a architektonických monumentov do krajinného rámca, symbióza drobných pamiatok, ako sú napríklad kríže, sochy, pamätníky, s jednotlivými stromami a prírodnými prvkami. Preto tu viac než kdekoli inde platí, že podstatnú časť kultúrne-historického dedičstva nejde vnímať mimo jeho krajinný rámec a naopak. (Kesner, 2005)

Mestá a sídla

Primárne kultúrne destinácie v ČR sú v drvivej väčšine mestá a sídla. V ČR sa nachádza viac než 40 000 kultúrnych pamiatok. Z toho do svetovej organizácie UNESCO je zaradených 936 pamiatok. V Juhomoravskom kraji sa pohybuje počet pamiatkových objektov okolo čísla 30. (Kultúrní památky v ČR, 2013)

Pamiatky a múzeá sú relatívne rovnomerne rozprestreté na území štátu, avšak z hľadiska ich faktického využitia sú medzi nimi veľké rozdiely. (Kesner, 2005) Praha priťahuje neúmerne množstvo turistov, zatiaľ čo návštevnosť v iných končinách sa líši. (Vajčnerová, 2009) Vývojovým trendom je preto profilovanie ďalších obcí a miest ako partnerov. Príkladom môžu byť mestá tvoriace združenie „Sdružení obcí a měst Jižní Moravy“ (RRAJM), ktorej členským mestom je napríklad aj Kyjov, Brno či Lednice. Okrem iného sa snažia aj o rozvoj kultúrnej turistiky. (RRAJM, 2010) Pre veľký počet miest a obcí, ktoré nedisponujú urbanisticko-kultúrnym dedičstvom medzinárodného významu, sa tak otvára tiež možnosť rozvoja cestovného ruchu. Je ňou budovanie svojho kultúrneho potenciálu, infraštruktúry, služieb. (Kesner, 2005)

Historické stavby

Okrem tradičných typov nehnuteľných pamiatok, ako sú hrady a zručaniny, kostoly, kláštory, kaplnky, mestské opevnenia, historické záhrady a parky, je stále väčšmi doceňovaný význam historických technických pamiatok. Tými bývajú staré továrne, dopravné delá, priemyslové parky atď.

Tieto pamiatky prešli érou socializmu, mnohé z nich následne po roku 1989 boli navrátené do rúk súkromníkov. Nie každý bol však ochotný a pripravený starať sa o takéto bremeno. Mnoho pamiatok sa nachádza v havarijnom stave. (Kesner, 2005) Rovnako na tom bola i budova ART mlyna, ktorá bola naposledy v prevádzke v roku 1950 a neskôr uzavretá verejnosti. (ART mlýn, 2006)

Nádejou pre tieto objekty je úsilie rôznych občianskych združení a miestnych komunít, ktoré sa snažia rekonštruovať a navrátiť život už inak zavrnutým pamiatkam. Vďaka prebúdajúcemu sa záujmu o kultúrne dedičstvo, ktoré sa preja-

vuje práve v úsilí takýchto skupín, sa zachraňujú niektoré pamiatky a vytvárajú sa i nové – lokálne – destinácie s kultúrnym určením. (Kesner, 2005). Príkladom môže byť práve občianske združenie ART mlýn, vďaka ktorému sa obnovil mlyn starý už približne 400 rokov.

Architektonické a historické pamiatky sú nie len najviditeľnejšou súčasťou národného kultúrneho dedičstva, tobôž aj hlavnou atraktivitou pre rozvoj kultúrnej turistiky v ČR. Ak ich však globálne porovnáme s kultúrnym dedičstvom iných európskych zemí, zistíme, že ich bohatstvo nie je „až tak“ unikátne, ako sa hovorí. Práve preto je potrebná akási zmena prístupu k tomuto dedičstvu, ktorá by ho odlišila a zviditeľnila. (Kesner, 2005)

Múzeá, galérie a zbierky

Definícia múzea je nasledovná: „Múzeum je inštitucionalizovanou formou múzejno-zberateľského, ochranného, vedecko-výskumného a kultúrno-výchovného významu s vymedzenou územnou, obsahovou a špecifickou pôsobnosťou.“ (Mruškovič, Darulová, Kollár, 2005)

Múzea a galérie, v zmysle zbierkových inštitúcií, predstavujú okrem nehnuteľných historických pamiatok základnú súčasť ponuky kultúrneho cestovného ruchu. (Kesner, 2005). Česká republika má cez 700 múzeí, galérií a pamätníkov, či už zriaďovaných verejnoprávnymi alebo súkromnoprávnymi subjektmi. (NIPOS⁶, 2008)

Sféra múzeí je poznamenaná chronickým nedostatkom finančných prostriedkov, rovnako tak nízkou návštevnosťou. Formy prezentovania zbierok v českých múzeách sú často už prekonané a české múzea často nie sú schopne ponúknuť zákazníkovi „produkt“, ktorý by odpovedal potrebám a záujmom súdobého návštevníka. (Kesner, 2005) Preto je perspektívne odlišiť sa a byť „čo najprístupnejší“.

Programovo zamerané centrá

Vznikajú rôzne edukačné a vedecké náučno-zábavné kultúrne centrá, kombinujúce prvky edukačného pôsobenia a zábavy. Na rozdiel od múzeí nemajú vlastné zbierky, podstatou ich ponuky je prezentovanie premenlivých programov. Preto sú v anglosaskej terminológii označované ako „people-based“. (Kesner, 2005)

Významné kultúrne akcie

Vo svetovom merítku sa stále významnejšou kultúrnou aktivitou stáva cestovanie spojené s návštevou a zážitkom konkrétnej kultúrnej akcie.

V Českej republike niekoľko významných kultúrnych akcií síce spojuje vysokú umeleckú úroveň s vysokou návštevnosťou, no ich potenciál je predovšetkým lo-

---

⁶ Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

kálny, bez zásadnejšieho dopadu na cestovný ruch. České prostredie teda nie je schopné konkurovať zavedeným medzinárodným kultúrnym destináciám, ako je napríklad Viedeň. (Kesner, 2005) Medzi významné kultúrne akcie sa radí „Jízda králů,“ „Slavnosti bratrství Čechů a Slováků,“ či „Slovácký rok“. Kultúrna akcia miestneho významu, a to interaktívny folklórny festival zvaný „Mlýnské kolo“ sa pravidelne uskutočňuje v Bohuslaviciach pri Kyjove, pričom usporiadateľom je práve občianske združenie ART mlýn. (ART mlýn, 2013)

4.7 Špecifiká marketingu cestovného ruchu pamiatok a múzeí

Musíme si uvedomiť, že každé múzeum je svojím spôsobom originálne, ponúka návštevníkom vždy odlišné možnosti zážitku, expozície sú vzájomne výrazne odlišné a mali by pri tom slúžiť všetkým osobám, bez ohľadu na vek, pohlavie, náboženstvo, zdravotný stav či akékoľvek iné kritéria.

4.7.1 Marketing cestovného ruchu

V prvom rade považujem za osožné stručne vysvetliť o čo sa jedná v marketingu cestovného ruchu. Základňou pre marketing v cestovnom ruchu je marketing v službách. Ich spoločným rysom je marketingový mix skladajúci sa z tzv. 8P, ktorými sú „product, price, place, promotion, people, partnership, packaging a programming“, či v preklade uvádzané ako produkt, cena, distribúcia, propagácia, ľudia, partnerstvá, balíčky služieb a časovanie. (Gúčík, 2011) V prvých štyroch sa rovnajú klasickému marketingovému mixu, ďalšie štyri sú špeciálnym rozšírením pre služby cestovného ruchu.

Z hľadiska prvého rozšírenia hovoríme teda o ľuďoch. Služby sú poskytované ľuďom a poskytujú ich opäť ľudia. Všetko závisí na ich prístupe a chovaní. Ak je zle zvolený zamestnanec k priamemu kontaktu so zákazníkom, môže dôjsť k strate klientov. Spôsobené to môže byť jeho nedostatočnou informovanosťou, neznalosťou cudzích jazykov ale aj neochotou. Taktiež je treba poznať svoju klientelu a vedieť, aký komplex služieb jej ponúknuť a priradiť klienta do správnej skupiny ľudí, aby sa predchádzalo konfliktom. (Rygllová, Burian, Vajčnerová, 2011) V prípade nevidiacich a slabozrakých návštevníkov navštevujúcich múzeum platí toto dvojnásobne, pretože ich spokojnosti s veľmi veľkej časti závisí práve na prístupe a ochote sprievodcu.

Druhým, nemenej dôležitým komponentom je partnerstvo. Partnerstvo predstavuje prepojenie činnosti niekoľkých subjektov. Aj keď má každý subjekt svoj vlastný záujem (súkromné či verejné blaho), pre skvalitnenie ponuky je potreba spolupráce. Súčinnosť môžu prevádzkovať subjekty verejné so súkromnými a z rôzneho odvetvia. Je však dôležité, aby každá z častí bola kvalitná. V prípade, že jedna poskytovaná služba zlyhá, odrazí sa to na celkovom obraze ponúkaného produktu. (Rygllová, Burian, Vajčnerová, 2011) Príkladom partnerského vzťahu môže byť kooperácia Bohuslavíc pri Kyjove s občianskym združením ART mlýn.

Ďalšou súčasťou sú balíčky služieb. Sú výhodné z viacerých pohľadov. Pre klienta sú finančne zaujímavé (je to pre neho výhodnejšie, ako keby si kupoval každú službu zvlášť) a v rámci balíku sa tam môže dostať ku službe, ktorú by si bežne nekúpil a ani o nej neuvažoval. Poskytovateľ služby tak môže predať aj takú službu, ktorá sa neteší až takej veľkej obľube. (Jakubíková, 2009) Okrem toho môže zákazník vnímať takúto službu ako niečo najviac. (Vajčnerová, 2009) Aj tu sa premieta spolupráca, keďže balíček služieb býva zostavený z produktov viacerých subjektov. Pre príklad uvádzam fiktívny balíček služieb, kde zákazníci prespávajúci v Penzióne Bohuslavice aspoň dve noci majú v cene balíčku posedenie vo vínnej pivnici, jazdu na koni a vstupné do ART mlyna.

S balíčkami služieb úzko súvisí programovanie balíčkov služieb. Zahrňuje všetky činnosti, ktoré prispievajú k správne fungovaniu balíčkov. Tvorba programov šetrí čas, zvyšuje rentabilitu, pri segmentácií pomáha zladať potreby zákazníkov a ponuku a môže zatraktívniť ponúkané produkty. Jedná sa napríklad o harmonogramy, ubytovanie. (Jakubíková, 2009)

4.7.2 Vlastnosti služieb

Keď som hovorila o marketingu cestovného ruchu v kontexte marketingu služieb, pre lepšie pochopenie chcem priblížiť aké vôbec sú vlastnosti služieb. Nehmatateľnosť, premenlivosť, pominuteľnosť, špecifikum distribučných ciest, podmienenosť nákladov, úzky vzťah služieb a prevádzkovateľa. Toto všetko sú špecifické vlastnosti služieb. (Morrison, 1995)

Služby na rozdiel od bežných produktov nie sú hmatateľné, nie je možné si ich nijak vopred vyskúšať a preto nie je dopredu jasné, čo je vlastne predmetom nákupu. Z toho vychádza významnosť ústnej reklamy v marketingu cestovného ruchu, kedy sa zákazníci môžu spoľahnúť len na rady ostatných, ktorí už službu absolvovali. (Vašítková, 2008) Obzvlášť veľkého významu to nabera u segmentu nevidiacich a slabozrakých návštevníkov. Jednak dajú veľmi na referencie iných, rovnako zrakovo postihnutých známych, ale i rodiny. Ak je napríklad výlet organizovaný TyfloCentrom⁷ nepodarený, teda ak sa vyskytli ťažkosti či neochota počas cesty a v cieľovej destinácii, bude to mať dopad na všetkých členov TyfloCentra, ktorý chodia takouto organizovanou cestou.

Služby sú dočasné, to znamená, že určitý obchod už nepôjde zopakovať presne tak, ako mal prebehnúť a už vôbec nie za rovnakých podmienok. S tým taktiež súvisí fakt, že konkrétna služba pri opakovanom užívaní nebude nikdy rovnaká (rôznorodosť služieb). Ak si niekto pôjde pozrieť do múzea, nemusí mať z toho ten istý pôžitok. Môže sa tu vyskytnúť iný sprievodca či personál, ktorý má iné zachádzanie a inú úroveň kvality. Zákazníci kúpou služby nezískavajú žiadne vlastníctvo na rozdiel od kúpy tovaru. Vzniká im iba nárok na vykonanie služby a prístup k miestam so službou spojených. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011)

---

⁷ Obecne prospešná spoločnosť, ktorá pomáha nevidiacim a slabozrakým ľuďom prekonávať dôsledky ťažkého zrakového postihnutia a zvyšovať kvalitu ich života

Ďalšou typickou vlastnosťou služieb je neoddeliteľnosť. Znamená to, že zákazník je prítomný v procese poskytovania služby, teda je súčasťou jej produkcie. (Vašítková, 2008) Z hľadiska distribučných ciest musí zákazník prevažne prísť sám k poskytovateľovi služieb, či už do múzea alebo k moru, zatiaľ čo výrobky sú dodávané na miesto, kde si ich zákazník kupuje. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011)

Špecifické vlastnosti služieb cestovného ruchu

Po videní služieb komplexne načriem do špecifika vlastností služieb v cestovnom ruchu. Je nimi krátka expozícia, veľký význam ústnej reklamy, psychologických faktorov, význam image, závislosť na dodávateľoch, ľahká reprodukovateľnosť inovácií a časovanie.

Krátka expozícia predstavuje čas, ktorý je vyhradený pre ponuku služieb a za ktorý je potrebné motivovať zákazníka k nákupu. Príkladom môže byť návšteva webu, kde sa uskutočňuje predaj určitého balíka služieb, kedy sa čas na motiváciu počíta v sekundách. Inou, o to dôležitejšou vlastnosťou, je význam ústnej reklamy. Hovoríme o pozitívnych referenciách, v angličtine o „word of mouth“. Vzhľadom k obmedzenej možnosti zákazníka vyskúšať vopred poskytované služby sa zvyšuje význam referencií a váha rady iných, hlavne priateľov, rodiny či známych. Významnú rolu hrajú rôzne blogy a recenzie. Nákup služieb cestovného ruchu zákazníkom, je ovplyvnený tým, nakoľko odpovedajú vysnenému ideálu, vzhľadom k nehmotnému charakteru služieb preto mnohým viac využívajú emotívneho, iracionálneho rozhodovania, potrebujú sa stotožniť s ponukou. Na tomto mieste hovoríme o význame psychologických faktorov. Tomu pomáha vhodný štýl a úroveň komunikácie so zákazníkom, schopnosť či neschopnosť personálu, použité postupy pri elektronickom predaji, zatiaľ čo určitá časť zákazníkov akceptuje „strojový“ kontakt, napríklad formou automatickej odpovede, iná zas vyžaduje ľudský prvok, napríklad telefonický kontakt miesto strojovej automatickej odpovede.

Vzhľadom k nehmotnému charakteru sa zákazníci orientujú a rozhodujú o nákupe na základe emócií, vonkajšieho dojmu a pozitívnych asociácií a súčasne na základe dôkazov (recenzia alebo komentár osoby, ktorá v danom mieste už bola, využila služieb, ktoré sa zákazník chystá kúpiť). Preto je viac ako inde potrebné klásť dostatočný dôraz na vonkajšiu stránku ponuky, na image.

Ďalšou, už spomenutou, špecifickou vlastnosťou je závislosť na dodávateľoch. Napriek tomu, že služba cestovného ruchu je často zákazníkovi ponúkaná ako komplexná (doprava, ubytovanie, stravovanie, služby sprievodcu), prakticky sa vždy jedná o dodávku služieb, kombináciu služieb viacerých dodávateľov, často vo vzdialených destináciách.

Veľmi jednoduchá je reprodukovateľnosť inovácií. Zatiaľ čo tovar možno chrániť patentom alebo je k jeho výrobe potreba použitia zložitých technológií, služby možno chrániť len veľmi ťažko a súčasne ich možno veľmi ľahko kopírovať. Inovatívna a úspešná kombinácia služieb bude mať veľmi rýchlo svojho napodobniteľa. A posledným, zato jedinečným špecifikom, je časovanie.

Služby cestovného ruchu je nutné na rozdiel od hmotného tovaru ponúkať vopred. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011)

4.7.3 Riziká a príležitosti kultúrnej inštitúcie

Stavba, rekonštrukcia a udržiavanie objektov sú nákladné. Dochádza tak k prehĺbovaniu štrukturálneho deficitu a chronickému nedostatku prevádzkových prostriedkov. Marketing je tu preto viac než potrebný. Kľúčovou úlohou pre štátne, verejné i súkromné kultúrne inštitúcie je dosiahnutie dlhodobej finančnej stability a udržateľného vzorca rozvoja pri zachovaní či zvýšení kvalitatívnej úrovne ich činnosťou a starostlivosťou o zverené dedičstvo. V európskych podmienkach pokračuje orientácia na znižovanie závislosti na verejných rozpočtoch.

V praxi záleží na povahe vzťahov múzea s okolím na mikroúrovni jednotlivých projektov, najmä tlak sponzorov a darcov, ktorí výmenou za svoju priazeň očakávajú, že budú môcť ovplyvňovať a formovať podobu produktu, ktorý múzeum vytvára. (Kesner, 2005)

4.7.4 Trendy rozvoja cestovného ruchu

Hlavnými dôvodmi návštevy Českej republiky sú historické mestá, hrady a zámky, celková kultúrna ponuka, ďalej to je Česká kuchyňa, Česká príroda a krajina, určitá príležitosť k zábave a kontakty s ľuďmi, a je to aj poznávanie života zeme i českej mentality. Pomocou marketingu by sa malo teda upozorňovať práve na tieto dôvody. Kultúra, najmä v zmysle pamiatkového a historického dedičstva, je jedným z rozhodujúcich zdrojov atraktivity ČR a jedným z hlavných motivačných faktorov pre zahraničných návštevníkov ale i domácich turistov. Pretože základné prírodné podmienky sú viac či menej dané, je kultúra primárnym zdrojom pre ďalší rozvoj cestovného ruchu u nás. Význam kultúrneho turizmu v rámci odvetvia je pre ČR mimoriadny a kultúrny sektor by preto mal byť strategickým partnerom odvetvia cestovného ruchu. (Kesner, 2005)

Podľa Konceptie štátnej politiky cestovného ruchu v Českej republike na obdobie 2014–2020 je podpora ponuky ďalších zaujímavých kultúrno-historických objektov, miest a prírodných lokalít využiteľných pre cestovný ruch príležitosťou, ktorá bola zaradená v rámci SWOT analýzy. V tejto koncepcii sú aj spracované jej štyri priority. Prvou je skvalitnenie ponuky cestovného ruchu v ČR, ako druhú vyčlenila management cestovného ruchu, treťou prioritou je destinačný marketing a za štvrtú prioritu koncepcia ustanovila politiku cestovného ruchu a ekonomický rozvoj. (MMR, 2013)

4.8 Špecifiká managementu cestovného ruchu pamiatok a múzeí

Tak ako sa riadenie cestovnej kancelárie vyznačuje inými charakteristikami než riadenie hotela, tak je i management múzea odlišný.

4.8.1 Profesionalizácia managementu

Pokiaľ v najobecnejšej rovine chápeme managementom akejkoľvek organizácie súbor praktík, prostredníctvom ktorých sú dostupné zdroje využívané k vytváraniu hodnôt, je zrejmé, že v prostredí nereformovaného sektoru existujúci spôsob financovania kultúrnych inštitúcií, založený na prerozdeľovaní prostriedkov z verejných rozpočtov i existencie rôznych podzákonných noriem a predpisov, v samom zárodku radikálne zužuje priestor pre racionálny a aktívny výkon manažérskej role.

Taktiež možno konštatovať, že predpoklad radikálnej zmeny nie je v rukách samotných riaditeľov, ale spočíva v premene vzťahu kultúrnych inštitúcií voči ich zriaďovateľom a v zmene spôsobu financovania. Tlak na profesionalizáciu riadiacich funkcií v kultúre neznamena hneď uzurpovanie kultúrnych organizácií manažérmi z komerčného sveta. Je zmyslupnnejšie vyškoliť historikov umenia, aby sa stali manažérmi, ako školiť manažérov, ktorí nemajú žiaden vzťah k umeniu.

V teórií i praxi riadenia múzeí a kultúrnych inštitúcií existuje dnes široká zhoda na nutnosti dôsledne prispôbiť osvedčené nástroje a technológie managementu špecifickým potrebám kultúrnych organizácií, tak ako dostatok praktických skúseností a rutinná znalosť toho, akými spôsobmi tak urobiť. Podstata onoho procesu profesionalizácie managementu teda spočíva predovšetkým vo fakte, že miesta riaditeľov síce aj naďalej zaujímajú ľudia s kvalifikáciou a skúsenosťou v danom obore, ktorí sa však systematicky a dlhodobo venujú otázkam kultúrnej administrácie, budujú svoju kvalifikáciu v oblastiach ako je ekonomika, marketing, rozvoj ľudských zdrojov, fund-raising atď. a stávajú sa profesionálnymi múzejnými riaditeľmi. (Kesner, 2005)

4.8.2 Úlohy vodcu v kultúrnej organizácii

Služby poskytované múzeom vyžadujú bezpodmienečne prítomnosť zákazníka, a preto poskytovateľ musí brať do úvahy jeho potreby úpravou interiéru, udržiavaním nezáväznej konverzácie a podobne. Dôležitým je teda strategické zmýšľanie, odhad trendov, formulovanie alternatívnych scenárov k naplneniu cieľov organizácie. Vyvodzuje sa aj potreba vyhľadávať schopných ľudí, získavať ich pre spoločné ciele a budovať tím, inšpirovať, mobilizovať a motivovať spolupracovníkov a všetok personál organizácie, komunikovať s rôznymi záujmovými skupinami, ako dovnútra tak aj smerom von z inštitúcie a reprezentovať ju navonok. Dôležitou úlohou je vyznať sa v rôznych vonkajších kontextoch a prostrediach a vedieť sa v nich pohybovať, veriť v hodnoty, ktoré kultúrna organizácia zastáva, a schopnosť artikulovať a obhajovať jej význam najrôznejším záujmovým skupinám, ktorých činnosť organizácie ovplyvňujú. Za základný predpoklad kvalitného riadenia múzeí či pamiatok možno teda považovať nájdenie rovnováhy a súladu medzi managementom každodenných operácií a strategickým prístupom. (Kesner, 2005)

4.9 Zrakové postihnutie

Existujú rôzni potencionalni návštevníci múzea, ale ja som sa zamerala len na segment zrakovo postihnutých. A vzhľadom na to by som chcela vopred vyčleniť a poukázať na klasifikáciu a rozsah zrakového poškodenia, ktoré sa môže u ľudí vyskytovať. Definícia zrakového poškodenia podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) zahŕňa slepotu a slabozrakosť. Podľa odhadov WHO z roku 2010 je vo svete 285 miliónov ľudí so zrakovým postihnutím, z toho je 39 miliónov nevidiacich a 246 miliónov má slabý zrak. (WHO, 2014)

4.9.1 Klasifikácia poškodenia zraku

Jednak sa vyčleňuje klasifikácia zrakového postihnutia podľa zníženia zrakovéj ostrosti na tri skupiny: slabozrakosť, praktická slepota a absolútna slepota. Slabozrakosť je porucha zraku, kedy je vizus oboch očí s najlepšou možnou korekciou natoľko nízky, že znemožňuje čítať bežné písmo. Praktická slepota je porucha zraku, ktorá spôsobí neschopnosť človeka orientovať sa v neznámom prostredí. Absolútna slepota je diagnostikovaná vtedy, ak má osoba zachovaný svetlocit, ale má chybnú svetelnú projekciu alebo nemá vôbec zachovaný svetlocit ani na jednom oku. (Furdeková, 2010)

Organizácia SONS (2015) používa však detailnejšie rozlíšenie, a to na strednú slabozrakosť, silnú slabozrakosť, ťažko slabý zrak, praktickú slepotu a úplnú slepotu. Pri strednej slabozrakosti sa zrková ostrosť pohybuje medzi 10 %-30 %, začleňujeme ju do kategórie zrakového postihnutia jedna. Silná slabozrakosť sa vyznačuje zrkovou ostrosťou v rozmedzí 5 %-10 %, je to kategória zrakového postihnutia dva. Zrková ostrosť 2 %-5 % a príslušnosť do kategórie zrakového postihnutia tri je typická pre ťažko slabý zrak. Taktiež sa sem zaraďuje koncentrické zúženie zorného poľa oboch očí pod 20 stupňov, alebo jediného funkčne zdatného oka pod 45 stupňov. Praktickou slepotou označujeme stav, kedy je zrková ostrosť s najlepšou možnou korekciou až 2 %. Svetlocit alebo obmedzenie zorného poľa je do piatich stupňov okolo centrálnej fixácie, aj keď centrálna ostrosť nie je postihnutá. Je to kategória zrakového postihnutia štyri. Za úplnú slepotu sa považuje strata zraku zahrňujúca stavy od úplnej straty svetlocitu až po zachovanie svetlocitu s chybnou svetelnou projekciou, je to kategória zrakového postihnutia päť.

4.10 Expozícia ako základný produkt múzea a pamiatkového objektu

Kedže sa v tejto bakalárskej práci zameriavam na expozíciu, je na mieste sa o nej viac dozvedieť. Expozícia je svojbytná kultúrna forma, priestorový artefakt a komunikačné médium, ktoré svoje posolstvá a významy predáva pre neho špecifickými spôsobmi. Prepojuje exponát s divákom, reálny i metaforický priestor pre utváranie návštevníkovho zážitku prostredníctvom aktívneho vnímania.

Podoba a kvalita zážitku a teda aj miera uspokojenia z produktu je výsledkom synergického vzťahu medzi obsahom, teda vystavenými exponátmi, objektmi, médiami a posolstvom týchto exponátov, spôsobom ich prezentácie, hlavne priestorovým usporiadaním a organizáciou expozície a spôsobmi interpretácie vystavených objektov, ergonomickými faktormi (typ a intenzita osvetlenia, zvuková hladina, farebnosť stien, možnosťami pohybu, kvalitou ovzdušia...) a individuálnymi schopnosťami, dispozíciami, skúsenosťami, kultúrnou kompetenciou i momentálnym psycho-fyziologickým stavom divákov.

Návštevník nie je príjemcom fixného významu, ktorý si autor objektu a expozície zmyslel, ale v súlade so svojimi možnosťami si význam jednotlivých exponátov i celej expozície sám spoluutvára. Preto by nemalo byť cieľom predkladať divákovi jednu správnu interpretáciu či spôsob pohľadu. Hlavnou úlohou má byť vytvorenie optimálneho prostredia pre divákovo aktívne chovanie, teda také prostredie, ktoré podporuje jeho interakciu s exponátmi a mobilizuje jeho vlastné interpretačné schopnosti.

Budúcnosť múzea tkvie v tom, že hlavným imperatívom pre múzeum je pretvoriť múzeum v určitý druh fyzického i metaforického priestoru, ktorý by stimuloval a podporoval divákovo vnímanie a napomáhal jeho aktívnemu zážitku. Je však cenné, ak expozícia otvára viacero možných pohľadov na daný problém. Niektoré úspešné zahraničné výstavy zamerané na kontroverzné témy dokonca vychádzajú z princípu konfrontácie rozdielnych názorov. (Kesner, 2005) Ak napríklad múzeum hovorí o nejakej historickej osobe, je dobré uviesť ako jej klady, tak i záporny.

4.11 Typické problémy a nedostatky expozícií a výstav

Ideová a tematická koncepcia

Mnoho expozícií v českých múzeách trpí problémom, že ich hlavná idea či posolstvo nie sú zreteľné, dostatočne artikulované. Expozícia by mala byť sebereflexná, nejakým spôsobom zjavovať ideové či názorové východiská svojich tvorcov, priznať zvolený uhol pohľadu. Najmä v menších múzeách sa niekedy prejavuje tendencia na obmedzenom priestore prezentovať čo najviac tém, prípadne obohatiť stálu expozíciu krátkodobou výstavou. Výsledok býva kontraproduktívny. (Kesner, 2005)

Označenie a pomenovanie

Často sa opakujúcim nedostatkom expozícií českých múzeí a pamiatkových objektov je neexistencia úvodnej informácie, stručne definujúcej podstatu ponuky. Pri vstupe do múzea či pamiatkového objektu (najlepšie pri vchode) má návštevník získať základný prehľad o tom, čo múzeum ponúka. Problémy s orientáciou sú pre veľkú časť návštevníkov jednou z frustrujúcich prekážok. Každá expozícia by mala

mať názov alebo označenie, uvedené blízko vchodu, na dosah ruky, to je kritériom pre nevidiaceho návštevníka čítajúceho Braillovo písmo, ďalej stručný úvodný text, zhrňujúci jej obsah a ciele, prípadne aj špecifický autorský zámer vystavovateľa. Zverejnenie autorského a realizačného tímu by nemalo chýbať. (Kesner, 2005)

Štruktúra expozícií a spôsob prezentácie exponátov

Kesner (2015) tvrdí, že z jasne formulovaného ideového zámeru a povahy exponátov by sa mala odvíjať voľba stratégie prezentácie. Z pohľadu toho, ako má expozícia vo vzťahu k divákovi fungovať, je možno rozlíšiť rôzne typy v závislosti na tom, ktorý z aspektov má dominantné postavenie.

Poznáme expozíciu, založenú na vystavení individuálnych objektov alebo ich sérií (predovšetkým výstavy umenia typu „klasická“ múzejná prezentácia). Tieto originály utvárajú témy prezentované verejnosti, sú nositeľmi sprostredkovania divákovi. Ďalej môže byť expozícia, založená predovšetkým na oznamovaní informácií a ideí, kde objekty, a to nemusia byť nutne unikátne artefakty, sú predovšetkým nositeľmi určitého príbehu. Použitie exponátov je tak podriadené logickej stavbe dejovej línie. Expozície môžu byť založené aj na návštevníkovej vlastnej aktivite, typicky expozícia v tzv. vedecko-náučných centrách. Stáva sa médium, na ktoré má návštevník aktívne pôsobiť. Expozícia môže byť zariadená aj ako virtuálne prostredie (typicky tzv. dobové pokoje, pamiatkové interiéry, skanzeny).

Expozícia je vždy priestorovým artefaktom, ktorého štruktúra a stavba by mali usmerňovať pohyb návštevníka po naratívnej línií. Snahou vystavovateľa by teda malo byť dosiahnutie synergie medzi každým individuálnym modelom či objektom a ideovým rámcom, do ktorého bol umiestnený.

U pamiatkových objektov vyplýva základný problém, obmedzujúci kvalitu zážitku návštevníka, z formátu prehliadky a spôsobu usmerňovania návštevníkov. Bežne sa opakuje situácia, kedy je skupina ihneď po vypočutí komentára ihneď podnecovaná sprievodcom, aby išla do ďalšieho sálu. V prípade, že prehliadka zahŕňa prechod viacerými sálami, je evidentné, že neostáva čas na detaily. Súčasne spôsob vymedzenia priestoru pre návštevníkov, ponechávajúci len úzky koridor, ktorým sa môžu v rámci miestnosti pohybovať, spôsobuje aj „nahustenie“ sa osôb vo vymedzenom priestore. V prípade slabozrakých osôb je toto veľmi častou záležitosťou. Expozíciu si fotia, približujú, a len takto skutočne lepšie vidia jednotlivé prvky. To však zaberá viac času a spôsobuje to nahromadenie kvanta osôb vo vymedzenom priestore. U tohto špecifického segmentu je viac než dôležité ponechať im dostatok času a správne ich usmerniť.

Kontextualizácia

Exponát či skupinu exponátov je možné zasadiť do fyzického kontextu. Okolo diela je však možné vytvoriť aj abstraktnejší intelektuálny alebo dobový kontext. Určitú dimenziu kontextu je tak napríklad možné navodiť hudobným sprievodom. Ďalší-

mi faktormi sú text a jeho umiestnenie, prostredie expozičných sál a interaktívne exponáty. (Kesner, 2005)

Personalizácia produktu

Expozícia, daný reálny i metaforický priestor vnímania, by mali akceptovať rôzne úrovne pripravenosti návštevníka, umožniť, aby sa v nej pohybovali a využili ju spôsobom, ktorý zodpovedá ich možnostiam. Špecifické sú požiadavky na prístupnosť expozícií pre telesne a zrakovo postihnuté osoby. Možnosti ich plnej implementácie sú však limitované finančnými prostriedkami a praktickými okolnosťami.

Napríklad pre skupinu nevidiacich niekedy nejde prispôbiť im adekvátne produkt. Riešením je v takom prípade alternatívny produkt, napríklad vo forme haptickej expozície. Skúsenosť ukazuje, že hmatové výstavy môžu byť aj pre vidiacich návštevníkov prítlačlivé, lebo im otvárajú inú dimenziu exponátu, ktorá inak v múzeu zostáva skrytá. (Kesner, 2005)

4.12 Realizácia produktu: príprava expozície ako proces

Nedostatky expozícií sú z veľkej časti dôsledkom nedostatočnej teoretickej znalosti o vystavovaní, ako špecifickým formátom prezentácie a interpretácie. Zásadný problém spočíva v samostatnom pojmí teoretickej a koncepcnej fáze prípravy expozície. Tá býva často vyčerpaná formátovaním obsahovej náplne, čiže výberom exponátov a ich triedením. V lepšom prípade aj formuláciou ideového zámeru a cieľov, na ktorých je expozícia štruktúrovaná (štýlový či chronologický). Minimálny priestor je venovaný otázke, ako takto vybrané diela a sformulovanú koncepciu sprostredkovať?

Interpretačný plán je muzeologická koncepcia, mala by zahrňovať stručnú charakteristiku hlavných segmentov vo vzťahu k téme výstavy, ďalej špecifické ciele, ktoré vystavovateľ zamýšľa dosiahnuť, formát a štruktúru výstavy (napríklad tematický alebo chronologický). Mal by zahŕňať aj spôsob prezentácie – akým spôsobom budú exponáty vystavené, ako z nich budú vytvorené skupiny, aké budú špecifikácie textových komponentov i role. Celý proces prípravy expozície by tak mal zahrňovať hlavné fázy, ktorými je libreto⁸ a výber exponátov, interpretačný plán a scenár, architektonicko-výtvarné riešenie, technický scenár, vrátane rozmiestnenia exponátov, vlastná inštalácia a na záver testovanie a hodnotenie. (Kesner, 2005)

---

⁸ Ideový námet

4.13 Odporúčania k expozícií prispôsobenej nevidiacim a slabozrakým

Prvým odporúčaním je dôraz na prístupnosť a orientáciu. (NATKO, 2014) Pre nevidiacich a slabozrakých sú najväčšími prekážkami mobility nedostatočná orientácia, nedostatočné či žiadne vodiace systémy, ale aj nízky kontrast interiérových farieb. Ďalším nevyhnutným prvkom pre dostupnosť múzeí a výstav je adekvátna prezentácia informácií.

Dôležitou je tlač písmen veľkými písmenami. Pre slabozrakých je výrazne jednoduchšie čítať bezpätkové písmo a písmo, ktoré nie je ozdobné, ako je napríklad Arial, Verdana alebo Helvetica. Veľkosť nesmie byť príliš malá (minimálne 12 bodov, odporúča sa viac), a taktiež by písmo malo dobre kontrastovať s pozadím.

Dôležitým je aj vizuálny kontrast. Pre dobré vizuálne vnímanie by sa mali prilahlé povrchy líšiť nie len farbou, ale aj odtieňom. Pre ľudí s čiastočnou alebo úplnou farbosleposťou je tento kontrast svetla a tmy veľmi dôležitý. Zodpovedajúcim alebo podobným farbám, ako je svetlo modrá a tmavo modrá alebo svetlo zelená a tmavo zelená, sa preto treba vyhnúť. Farebná kombinácia červenej a zelenej je úplne nevhodná (približne 9 % populácie trpí červeno-zelenou farbosleposťou).

Pri nezávislom pohybe vstupuje do deja dotykový navádzací systém. Slepí ľudia, najmä ak sú v neznámom mieste, sa radi orientujú podľa vodiacich línií umiestnených vľavo a vpravo od ich cesty pomocou bielej palice. Vonku môže byť pomoc v zorientovaní poskytnutá formou obrubníku pozdĺž. V interiéri to je zas rozhranie hmatovo rozdielných povrchov (napr. dlaždice a laminát alebo koberec a drevo). "Vedenie" tak pri prechode s bielou palicou podáva jednak hmatovú a zároveň akustickú správu. Tento druh orientačnej podpory môže byť harmonickou súčasťou dizajnu interiéru a nemusí byť vnímaná ostatnými návštevníkmi ako "zámerne navrhnutý" vodiaci systém. (ENAT⁹, 2011) Signifikantým je aj varovný pás. Všade tam, kde vodiaci systém vedie návštevníka k "prekážke", ktorú môžu napríklad predstavovať schody, by mal byť umiestnený určitý varovný pás s odlišnou povrchovou úpravou než je okolitá podlaha, aby to bolo cítiť na dotyk, ďalej by mal byť rozlíšený aj opticky. Alternatívne by mohol vodiaci systém viesť návštevníkov okolo prekážky. (Oddelenie prevencie architektonických a dopravných bariér, 2015)

Dôležitou radou je zamerať sa jednoznačne na prístupný internet. (Bahram, 2012) Stránka je prístupná pre nevidiacich a slabozrakých v prípade, že jej typ farby a veľkosti možno ľubovoľne meniť, a taktiež môže byť prečítaná a aktivovaná pomocou počítačových pomôcok pre nevidiacich (hlasový výstup alebo verzia v Braillovom písme). Webové stránky prístupné zrakovo postihnutým osobám sa označujú prívlastkom „blind friendly“. (Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, 2012) Dôležité funkcie zahŕňajú operatívnosť výhradne cez klávesnicu a nie po-

---

⁹ European Network for Accessible Tourism

mocou myši. Nemalo by chýbať vybavenie všetkých grafických prvkov možnosťou alternatívneho textu.

Extrémne užitočná je integrácia danej cieľovej skupiny pri realizácii projektov. Môže sa jednať o regionálne organizácie ako svojpomocné skupiny pre nevidiacich a slabozrakých a koordinačné jednotky pre cestovný ruch, ktoré by mali byť zapojené do plánovania a inštalácie múzeí a výstav od samého počiatku. Koordinátor pre sprístupnenie by mal byť vymenovaný v priebehu prípravnej fázy aby pôsobil nielen ako vonkajší kontakt partnera, ale aj ako vnútorný koordinátor všetkých opatrení týkajúcich sa prístupnosti pre daný segment.

Dôraz treba klásť aj na informácie o inštitúcií. Všetky informácie by mali byť uvedené aspoň jedným z nasledujúcich médií: na prístupnej internetovej stránke (kde je vhodnou možnosťou stiahnutie textu alebo audio súborov), formou Braillovho písma a zväčšeného písma, audioguide (dodatočné informácie pre nevidiacich a slabozrakých).

Odporúča sa riešiť aj dostupnosť do vonkajších priestorov či do interiéru. Múzeum by malo byť ľahko dosiahnuteľné hromadnou dopravou. Čo sa týka dostupnosti do interiéru, je dobré prispôbiť aj vstupnú halu. Vstupné dvere by mali byť v ostrom kontraste s okolím. Otočné dvere by nemali byť jediným možným spôsobom vstupu. Dvere, ktoré sa skladajú z jednej tabule skla bez akejkoľvek farebnej štruktúry by mali mať dve sady kontrastného bezpečnostného značenia skrz celú šírku dverí vo výške 40–70 cm a 120–160 cm. Z hlavných vstupných dverí by mala viesť kontrastná dotyková vodiaca línia k informačnej priečke a odtiaľ k výťahu či schodom. Na hrane schodov a na prahu dverí by malo byť umiestnené bezpečnostné značenie pozdĺž ich šírky, ktoré by dobre kontrastovalo s okolím a hrúbkou by bolo približne 4 až 5 cm. Prehľad vysvetľujúci umiestnenie rôznych výstavných hál by mal byť k dispozícii v reliéfnej tlači, popis informácií by mal byť napísaný jednak Braillovým písmom a takisto veľkým písmom na viditeľnom kontrastujúcom pozadí. Hmatový a vizuálny vodiaci systém by mal viesť z jedného výstavného priestoru do druhého.

Čo sa týka jednotlivých výstavných sál, informácie o presnej pozícii a o usporiadaní exponátov by mali byť k dispozícii pre každú jednotlivú výstavnú sieň. Tie môžu mať podobu prehľadu (reliéfneho a s popisom veľkým písmom), alebo písomnú či akustickú. V každej výstavnej hale by mala byť synergia hmatového a vizuálneho kontrastu vodiaceho systému, ktorý by mal uľahčiť pohyb po miestnosti a cestu k rôznym exponátom. Označenie exponátov (vrátane číslovania pre audio sprievodcov), by malo byť v dobre kontrastnom veľkom písme a v Braillovom písme, ideálne umiestené v horizonte očí. (ENAT, 2011)

Exponáty a prehliadky sú kapitolou sami o sebe. Je vhodné umiestniť aspoň niektoré, týkajúce sa exponátov. Exponáty, ktoré sú príliš malé alebo zas na druhú stranu príliš veľké, na to, aby sa ich dotýkalo, alebo ktorých sa nemožno dotýkať z iných dôvodov, ako je napríklad materiál či cenná hodnota (na dotýkanie sa jemných a krehkých povrchov je dobré použiť tenké latexové alebo bavlnené rukavice), by mali byť k dispozícii buď ako zväčšené či zmenšené kópie a modely. (Bahrám, 2012) Výnimkou pri zákaze robení si vlastných fotografií by mali byť slabo-

zrakí. Veľakrát si totiž pomocou digitálnych fotoaparátov zväčšujú predmety, ktoré by inak boli pre nich neviditeľné. Pre každý exponát by mali byť k dispozícii ďalšie informácie či už vo forme písomnej, alebo akustickej. O obrazoch to platí dvojnásobne. Prehliadky sú veľmi dôležitou súčasťou múzea, najmä keď sa jedná o nevidiacich a slabozrakých návštevníkov, ale ak nie je múzeum prístupné aj inými formami, nemá z toho zákazník plnohodnotný zážitok. Komentované prehliadky majú zabezpečiť, aby informácie o jednotlivých exponátoch, najmä o tých, ktorých sa nemožno dotknúť, neboli len bežné, ale aj opisné, v snahe kompenzovať návštevníkom ich nedostatočný vizuálny dojem. Sprievodcovia by nemali zabudnúť opomenúť rozmery exponátu, významné vlastnosti a charakteristiky exponátu (u sôch to zahŕňa ich vonkajšiu formu; u modelov ľudí ich postoj a oblečenie, rovnako ako výraz tváre, u obrazov to zahŕňa usporiadanie jednotlivých prvkov a použitých farieb).

Všetci audio sprievodcovia by mali mať kontrastné a hmatateľné tlačidlá, bez dotykovej obrazovky. Ďalej by mali byť ovládateľné výhradne pomocou týchto tlačidiel; každá ďalšia operácia cez menu musí byť ovládaná hlasom. (ENAT, 2011) Možno uvažovať aj nad použitím syntézy reči, kedy sa počítačové programy použité na tento účel nazývajú "syntetizátory reči". Schopné programy umožňujú ľuďom so zrakovými vadami alebo poruchami čítania počúvať písané texty. (Matoušek, 2013) Aspoň jeden člen personálu vyškolený na používanie týchto zariadení by mal byť k dispozícii po celú dobu pre prípadnú pomoc návštevníkom. Vodiace psy by mali mať povolenie pre vstup do všetkých budov. (ENAT, 2011) Dobré je mať pre nich vyhradený nejaký priestor, kde si môžu zákazníci psíka nechať.

4.14 ART mlýn a jeho expozícia

Vzhľadom na to, že cieľom mojej práce je navrhnuť úpravu expozície pre nevidiacich a slabozrakých konkrétne v objekte ART mlýn Bohuslavice, považujem za potrebné bližšie ho popísať.

ART mlýn je situovaný v miestnej časti mesta Kyjov v Bohuslaviciach. Jedná sa o budovu jediného z piatich mlynov v Kyjove, ktorý sa zachoval. Je spravovaný a vlastnený občianskym združením ART mlýn, neštátnou neziskovou organizáciou založenou v roku 2003. Od začiatku svojej činnosti bolo cieľom združenia predovšetkým zachovať historický objekt mlyna v Bohuslaviciach, kde má organizácia svoje sídlo a vytvoriť v ňom miesto, ktoré by slúžilo pre realizáciu výstav a organizovanie rôznych kultúrnych podujatí.

ART mlýn podporuje myšlienku dobrovoľníctva, na rekonštrukcií sa tak podieľali napríklad dobrovoľníci z organizácie INEX. Pravidelnými dobrovoľníkmi sú mladí ľudia z hnutia Brontosaurus a miestne deti z projektu 72 hodín – Ruku na to! (Dobrovoľníctví, 2013). V roku 2015 sa dokonca ART mlýn dostal medzi nominovaných cenou GRATIAS TIBI za zapojovanie dobrovoľníkov do 30 rokov do aktivít. Aj vďaka pomoci dobrovoľníkov bol ART mlýn tri roky od svojho zakúpenia, v roku 2006, otvorený verejnosti.

V júni 2014 tu bolo otvorené ART múzeum legiend ako stála expozícia. Tá prezentuje históriu mlyna v kontexte širších historických udalostí a legiend, s ktorými sa spája. Okrem toho je tu k ohliadnutiu interaktívna expozícia o histórii prania a váženia. Pravidelne sa tu v júni koná divadelná púť „Mezi smrky“ a v auguste je to folklórny festival „Mlýnské kolo“.

Vzhľad budovy upútava na názov ART mlýn, vyniká najmä oknami zasadenými v bielej fasáde a ohraničenými modrým rámom. Zeleň v okolí budovy je pravidelne udržiavaná, a vedľa vstupu do objektu sa nachádza aj malý vinársky sádok, ktorý charakterizuje bohuslavické okolie. (ART mlýn, 2014)

Expozícia ART mlýn a sa rozprestiera na prvom poschodí bývalej obytnej časti mlyna a i v časti podkrovia. Je rozdelená na niekoľko miestností. Expozíciu tvoria ďalej exponáty, ktoré majú súvislosť s historickým objektom ART mlýn, s Bohuslavcami a tiež s Napoleonom.

V prvej miestnosti sa preto nachádzajú figuríny Napoleona a mlynára. V priechodnej miestnosti návštevníci zavadia o drevený model bohuslavického mlyna v čase, keď ešte slúžil svojmu účelu. Ten je však z praktických dôvodov zasklený. Ďalšia miestnosť je už vybavená multimediálnou technikou, ktorá slúži na prehrávanie videí s tematikou váženia a prania, a to i v anglickej verzii. Multimediálnu expozíciu váženia a prania navrhoval odborník na interaktívne expozície R. Novotný. Súčasťou tejto expozície sú aj drevené kocky rovnakého rozmeru s rôznou váhou, ktoré môžu návštevníci vziať do rúk a posudzovať ich odlišnosti. Súčasťou expozície je aj dobovo zariadená kuchyňa a Napoleonova komnata. Následne sa stúpa po schodoch do podkrovnej časti, a to do bývalej dedinskej malotriedy. Táto však nie je vhodná pre osoby so sťaženou pohyblivosťou. Celý priestor múzea je doplnený umeleckými dielami V. Abramuszkina, ktoré dotvárajú umelecký charakter a špecifickosť expozície.

5 Vlastná práca

Praktická časť sa delí na dve hlavné časti. Prvá sa sústreďí na môj čiastočný cieľ, zatiaľ čo druhá na hlavný cieľ. Mojm parciálnym cieľom je vytvoriť zoznam kultúrnych cieľov v Juhomoravskom kraji, ktoré sú určitým spôsobom prístupné nevidiacim a slabozrakým návštevníkom. Túto časť preto znovu rozdelím do dvoch fáz: fázy A a fázy B. Po týchto fázach nasleduje záver, výsledok parciálneho cieľa. Získané poznatky z oboch fáz budem aplikovať na vyriešenie toho, čo je hlavným cieľom, teda na vytvorenie návrhov na úpravu expozície v ART mlyne. Na úvod však uvádzam šetrenie, ktoré predchádzalo bakalárskej práci.

5.1 Predvýskum

Na počiatku som si dohodla stretnutie s pracovníčkou organizácie TyfloCentrum Brno, o.p.s., s Terezou Kozderovou, DiS., ktorá je vedúcou Centra aktivizácie a poradenstva a vedúcou praxí. Povedala mi svoj názor na tému bakalárskej práce, vysvetlila mi, že chodia z organizácie často na kultúrnu turistiku skupinovo po dohode vopred a iné užitočné rady, vyjadrila mi ochotu spolupracovať v prípade núdze.

Neskôr som sa stretla spolu so svojou vedúcou bakalárskej práce a takisto prišiel aj vedúci pobočky SONS v Kyjove, pán Pavel Švorba. Stretli sme sa práve v objekte ART mlyna Bohuslavice, kde som si spolu s ním prešla celým objektom a vypočula si aj obhliadku. Sama som si skúsila ísť so zavretými očami, keďže pán Švorba je nevidiaci a jeho manželka slabozraká. Bol ochotný poradiť mi v prípade potreby. Povedal mi zopár tipov, kde by umiestnil napríklad nápisy a podobne. Ďalej mi poradil ísť cestou diskusného fóra on-line pri komunikácii s inými zrakovo postihnutými.

5.2 Parciálny cieľ: Vytvorenie zoznamu

V časti tejto práce som sa zamerala na svoj čiastočný cieľ, a to na vytvorenie zoznamu kultúrno-historických objektov, prístupných pre návštevníkov so zrakovým postihnutím v Juhomoravskom kraji.

5.2.1 Fáza A

Na dosiahnutie výsledku v prvej fáze som sa rozhodla získať informácie a zanalyzovať ponuku v Juhomoravskom kraji pomocou dotazníkového šetrenia. Naštudovaná literatúra, rady vyššie spomínaných ľudí a webové stránky rôznych pamiatok, mi pomohli k vytvoreniu elektronického dotazníku (viď príloha A) pomocou firmy Survio. Už vopred som tu zvažovala dotazníkovú návratnosť. Pravdepodobnosť, že mi inštitúcia, respektíve človek, ktorý ju zastupuje, odpovie počas pracovnej doby, je tým nižšia, čím je dotazník dlhší. V tomto dotazníku sa pýtam kultúrnych inštitúcií, či sú prístupne pre zrakovo postihnutých a na akej úrovni. Mohli si preto vybrať

z možností, ktorými boli odpovede: „Nachádza sa tu prispôsobenie a opatrenia na uľahčenie samostatného pohybu a orientácie nevidiacich a slabozrakých osôb, snaha o odstraňovanie architektonických bariér, existencia vodiacich liniek a iných hmatových úprav.“ a „Sú tu nápisy a popisy v Braillovom písme, nápisy viditeľné, napísané veľkým a bezpätkovým písmom.“ a „Nachádzajú sa tu modely a expozície, ktoré je možno ohmatať, materiál je na to prispôsobený. V prípade, že je objekt za sklom, vyberieme ho.“ a „Je tu ústretovosť viest' výklad špeciálne pre nevidiacich, to zahŕňa napr. dlhšie trvanie obhliadky, prispôsobený odpis“ a v konečnom dôsledku mali na výber aj iný, vlastný dôvod. Tento dotazník som vytvorila v Českom jazyku, ten som používala aj v neskoršej písomnej komunikácii, a to kvôli uľahčeniu komunikácie pre druhú stranu (jednak, aby čítanie a vyplňovanie vzalo inštitúciám čo najmenej času a jednak pri komunikácii s nevidiacimi, ktorých stroje predčítavajú prevažne v prednastavenej češtine).

Na stránkach Slovensko–Moravského pohraničia som sa sústredila práve na Juhomoravský kraj a tie všetky vymenované pamiatky spolu s kontaktmi mi boli zdrojom ako jednotliví adresáti. Na základe znalostí získaných z marketingu viem, že v prvom rade, podľa konceptu AIDA, keď niečo od druhého požadujem, musím najprv upútať a zaujať. Preto som aj toto zvažila, na úvod cielene odosielaného emailu som napísala, akým benefitom môže byť vytvorenie takéhoto zoznamu pamiatok pre nevidiacich, najmä pre samotné inštitúcie, ktoré v tomto zozname budú. Po odoslaní e-mailu 40 adresátom spolu s vysvetlivkami, prosbou a odkazom na dotazník sa mi však vrátilo veľmi malé množstvo odpovedí, číselne šesť. Návratnosť dosahovala necelých 15 %. Preto som sa rozhodla znovu ich kontaktovať. Tento raz som ale zvolila prezeranie jednotlivých stránok a snažila sa dopracovať k čo najadresnejším kontaktom. Kontaktovala som nie len pamiatky a múzea, ale aj okresné mestá, keďže mesto samotné môže napríklad organizovať prehliadky mestom pre nevidiacich, tak, ako to robí mesto Brno. Samozrejme niekedy bolo veľmi obtiažné dostať sa k osobe, ktorej bol zverený cestovný ruch v oblasti do rúk. Preto som písala rôznym turistickým informačným centrá, správcom pamiatok, osobám na úrade, ktorí mali na starosti či už pamiatky alebo dianie v cestovnom ruchu. Elektronická pošta bola zaslaná na 51 emailových adries. Návratnosť odpovedí na elektronický dotazník sa mi zvýšila na necelých 40 %. Niektorí mi dali spätnú väzbu pomocou mailovej správy. Takto som dostala feedback od 21 objektov a miest, ktoré v súčte s predošlými získanými tvoria 27 odpovedí. Tieto odpovede boli mojím portfóliom. Z nich sa považuje za prístupných 15 respondentov a za neprístupné dvanásť. Na základe tohto portfólia môžem vymenovať zoznam všetkých tých, ktorí odpovedali a považujú sa za prístupné. Tento zoznam je nasledujúci:

- Mesto Brno
- Zámok Lednice
- Skanzen Strážnice
- Regionálne múzeum v Mikulove
- Múzeum Blansko

- Znojenské podzemí
- Zámok Slavkov u Brna a pril'ahlý zámocký park, kostol a židovská škola
- Technické múzeum v Brne
- Dietrichsteinská hrobka Mikulov
- Templárske sklepy Čejkovice
- Areál historických sklepov Stará hora v Blatnici pod svatým Antonínkem
- Mestská pamiatková zóna Vyškov
- Mesto Hustopeče
- Mesto Hodonín, vrátane budov: Zimní stadion Hodonín, letní koupaliště Hodonín, sportovní areál U Červených domků, Zoo Hodonín, Knihovna Hodonín, ktorá má bezbariérový prístup a požičiava aj audioknihy.

Ďalej sú to aj iné atrakcie, ktoré možno spojiť s kultúrnou turistikou, za ktorými chodia zrakovo postihnutí klienti, ako napríklad stanovanie v Autokempe Mercur, kam pravidelne skupinovo chodievajú alebo Baťov kanál, ktorý ponúka plavbu loďou.

5.2.2 Fáza B

Ďalším krokom bolo získanie informácií a následná analýza dopytu. Chcela som počuť vlastný názor a skúsenosti týkajúce sa návštevy určitej kultúrnej pamiatky či iného zážitku v Juhomoravskom kraji.

Vo fáze B som celkovo získala odpovede od 23 ľudí so závažným zrakovým postihnutím.

Využitie diskusného fóra

Pre získanie informácií o skúsenostiach a vlastných návrhoch som najskôr využila diskusného fóra organizácie SONS. Pomocou konference.brailnet.cz (viď príloha B) som sa prihlásila do konferencie Inpora, ktorá je vytvorená na zdieranie informácií a pomoci. Odpovedí na môj dotaz bolo málo, len traja ľudia mi odpísali. Dovolím si konkrétne citovať pani Irenu Kratochvílovú, ktorá je nevidiaca a mala ochotu detailne mi odpovedať: *„Valticko-lednický areál, v něm zámek a vyhlášená Minaretská věž, zřícenina hradu Janov a Mikulčické vykopávky s hrobkami v krásné chráněné oblasti klidu v lese. Zatím v těchto uvedených místech se mi líbí dobré cesty pro pohyb nás nevidomých, vztrícinnost zaměstnanců, který se hlavně vyznačuje s podrobným výkladem a i ukázkou některých exponátů, na které si mohou nevidomí sáhnout. Ale jen v případě větších skupin a s domluvou s pracovníky předem.“* Medzi inými bol aj tip na Slavkovskú Mohylu mieru, pamätník, ktorý možno ohmatať, a v okolí ktorého sa na prelome novembra a decembra robí rekonštrukcia bojových scén. Je to netradičný akustický zážitok.

Títo ľudia vybrali na základe vlastnej skúsenosti ako vhodné miesta pre zrakovo postihnutých návštevníkov nasledujúce:

- Zámok Lednice a Valtice
- Janův hrad
- Skanzen Strážnice
- Mílotický zámok
- Mikulovský zámok
- Slavkovská Mohyla mieru a napoleonské bojisko
- Mesto Hodonín, Muzeum naftových dolů
- Baťov Kanál

Využitie spolupráce s občianskym združením Vodící pes

Aby som získala názory od viacerých respondentov, rozhodla som sa pre zber informácií osobnou formou. Dohodla som si stretnutie v „Škole pro výcvik vodících psů“ v Brne. Tam som sa stretla s klientmi, ktorí boli nevidiaci. S každým osobne som viedla rozhovor a zisťovala informácie. Takto som získala od piatich ľudí rôzne recenzie na kultúrne pamiatky, názory a inšpirácie. Nie všetci respondenti súhlasili so zverejnením svojich mien. Preto na úvod tejto sekcie zavádzam kódovanie jednotlivých respondentov a ich charakteristiky.

- R1 = Mgr. M. Machová
  - pohlavie: žena
  - vek: 40–50
  - pracujúca
- R2 = M. Vozová
  - pohlavie: žena
  - vek: 50–60
  - nepracujúca
- R3 = Mgr. J. Homolová
  - pohlavie: žena
  - vek: 40–50
  - pracujúca
- R4 = anonym
  - pohlavie: žena
  - vek: 30–40
  - pracujúca

- R5 = anonym
  - pohlavie: žena
  - vek: 15–25
  - študentka

R1, ktorá vyštudovala špeciálnu pedagogiku a germanistiku, robila kastelánku na hrade Špilberk. Sama sa preto zaslúžila o vznik haptickej expozície, prepis do Braillovoho písma. Nápisy sú k dispozícii aj v iných jazykových mutáciách, a to jednak v Angličtine i v Nemčine. Počas prehliadky v „Žalář národů“ je možné nájsť rôzne kópie mučiacich nástrojov. Túto prehliadku odporúča. Povedala mi príklad na negatívnu skúsenosť, tá pochádzala z Vizovic situovaných v Zlínskom kraji, kde ju nechceli pustiť na prehliadku s vodiacim psom, pričom pes samotný mal problém vydržať na mieste, kým prehliadka prebehla. Iné tipy mi dala zo zahraničia, konkrétne išlo o Edinburg, kde sprievodcovia vždy navigovali, kde sa čo nachádza, na stenách boli plastické tváre, veľmi sa jej to páčilo. Príjemný kultúrny zážitok mala aj z Anglicka, z Yorkshiru, kde bolo napríklad Braillovým písmom zhrnuté, čo všetko sa v kostole nachádza. V tomto smere si zahraničie chválila, sama povedala, že nanešťastie to v Českej republike ešte takto rozvinuté nie je.

Ďalšou respondentkou bola respondentka číslo dva R2 pochádzajúca z Rohatca pri Hodoníne. Poukázala na to, že keďže väčšinou ide na výlet so skupinou, v mieste, kde majú cieľ, idú na obed do reštaurácie. Napríklad keď pôjdu do ART mlyna na prehliadku, po tomto pôjdu do lokálnej reštaurácie. Je dôležité, aby nebol problém ísť do reštaurácie so psom. Väčšina reštaurácií je však v tomto smere bezproblémová, no je to dôležitý faktor, keďže nespokojnosť by mala i negatívny dopad, že by už na návštevu neprišli. Dobre si spomína na návštevu múzea v Uherskom Hradišti, v Zlínskom kraji, kde mali špeciálnu prehliadku. Ako väčšinou, vopred oznámili, že prídu, sprievodca sa na nich pripravil. V podstate povyberal vhodné exponáty na ohmatanie, napríklad putá, o ktorých rozprával a nechal ich kolovať, zatiaľ čo oni sedeli pri stole. Pani Vozová je členkou SONS Kyjov, kde mávajú v januári vždy schôdzu. Tam sa dávajú návrhy na organizované výlety. Priemerne idú niekam raz za mesiac, cez leto v mesiacoch ako je jún aj dvakrát mesačne. V roku 2015 plánujú aj výlety v rámci Juhomoravského kraja, kde sú cieľmi napríklad hrad Veveří, Lednice, Valtice. Dobre si spomína na výstavu v Olomouci, s názvom Ne-viditeľná výstava. Tá je prioritne určená pre ľudí bez zrakového poškodenia, ktorým sú sprievodcovia nevidiaci. Tým, že je zameraná na hmatový vnem je však ideálnou i pre nevidiacich. Očarila ju najviac najmä drevorezba sakrálnych pamiatok, modely katedrál a kostolov.

R3 má vyštudovanú Angličtinu a Nemčinu. Sama uvádza, že na kultúrnu turistiku veľmi nechodí, aj keď ponuky z TyfloCentier sú. S tými sú väčšinou výlety najdôvernejšie, keďže sa snažia vybrať práve taký cieľ cesty, ktorý ponúkne kultúrny zážitok ako nevidiacim, tak i slabozrakým. Podľa jej názoru záleží na tom, s kým človek ide. Bola v zámku s kamarátmi a na prehliadke boli súčasťou bežnej skupiny. Väčšinou nedovolili siahať na veci, dali jej ohmatať len stoličku, ale to nie je

veľmi postačujúce k akémusi kultúrnemu zážitku. Ďalej na prehliadke „Vulkány země,“ konajúcej sa v Moravskoslezskom múzeu v Brne, bolo použitých priveľa opisov, bolo to málo hmatové a priveľmi vizuálne. Je nutné dodať, že človek, ktorý niekedy videl si vie predstaviť červenú farbu, alebo aké to je keď je niečo oblé, ale nevidiaci od narodenia to nevie. Bola tu však použitá simulácia zemetrasenia, no je to jediné čo si pani z tejto výstavy odniesla. V hradoch a zámkoch sa väčšinou stretáva s dobrým prístupom, teda že s sprievodca snaží sprístupniť všetko to čo je možné sprístupniť. Dodáva, že napríklad schody nie sú takou veľkou bariérou, za akú sú väčšinou považované, pretože pokiaľ nie sú príliš točité či inak náročnejšie, nevidiaci nemá taký veľký problém pohybovať sa po nich. V Ledniciach bola tiež, tam boli k nim ústretoví. Neďaleko od Brna sa nachádza kostol Křtiny, na oltár im bolo dovolené siahať, ale ostatné obrazy im musí niekto popísať. Pritom dôležité je, aby sprievodca vedel čo popisovať, čo z toho kvanta informácií vybrať tak, aby boli pochopiteľné, jednoduché na predstavu a zaujímavé. Pani Homolová sama tvrdí, že v poslednej dobe veľmi nenavštevuje kultúrne pamiatky, pretože má slepeckého psa. Aby bol pôžitok z vnímania plnohodnotný, potrebuje mať k tomu obe ruky „voľné“. To však nie je možné so psom v jednej ruke. Na druhú stranu v prípade, že si môže psíka nechať napríklad vo vyhradenom mieste pre slepeckých psov, v určitej miestnosti či v kúte, potrebuje so sebou iného sprievodcu, vidiaceho človeka. No i v takom prípade je to veľký pes, ktorý nevydrží dlho ležať.

R4 zastáva názor, že sám nevidiaci by sa ma najprv vopred pripraviť keď niekam ide, pozrieť si čo sa tam nachádza, dohodnúť si, že mu exponáty naozaj ukážu. Pritom skúsenosti jej hovoria, že po telefóne to nie je dostatočne vierohodné. Keďysi bývali ešte trochu zaskočení, keď prišiel nevidiaci zákazník, teraz sa to už však stáva málokedy. Vopred si to vy komunikovať a zaistiť sa podľa nej patrí už len preto, aby ste nerušili ostatok skupiny prípadnými dotazmi a požiadavkami. Samozrejme musí človek poznať hranicu, kde požiadavka už presahuje medze. Nedávna výstava v Brne s názvom „Human exhibition“ pritom bola pre ňu atraktívna, no napriek tomu sa neodvážila opýtať, či by vôbec bolo možné siahnúť si na vystavené exponáty. Chystá sa do múzea rómskej kultúry, ale najprv si vopred na internete vyhladá, čo sa tam nachádza. Samozrejme, ak by všetko bolo za sklom alebo len fotky, tak to pre ňu nemá zmysel. Problém v bariérach vidí pani najmä pre vozíčkarov. Dobré skúsenosti má z Ledníc, bola tam minulý rok, to znamená v roku 2014, a ľudia boli veľmi ústretoví, nebol problém prísť i s vodiacim psom. Pozitívne referencie mi dala i na „Janův hrad,“ na ktorý sa dá ísť s loďkou alebo koňom. Na hrade Pernštejn sa jej tiež páčil prístup, keď jej dovolili ísť poza laná a ohmatať si exponáty.

R5 dáva pozitívnu spätnú väzbu na Technické múzeum v Brne, kde nie len že boli ochotní, ale dovolili im napríklad sadnúť si do vystavených áut i lietadiel. Do tohto múzea išli organizovane ako skupina zo školy. Páčila sa jej i ústretovosť hradu Veveří, na ktorom bola s rodinou. V meste Vranov nad Dyjí sa nachádza zámok, no má odtiaľ čiastočne negatívnu skúsenosť, pretože nebola ochota exponáty ukazovať, iba ich popisovali. Táto respondentka však na Body exhibition bola, mali tu verziu výstavy pre nevidiacich a slabozrakých. Bolo to formou nahratých MP3

na kazete, tie popisovali a navigovali, no samozrejme, dotýkať sa povolené nebolo, mohli si siahnuť len na kosti. Bola taktiež v Ledniciach ale len v záhradách zo školy.

Títo ľudia vybrali na základe vlastnej skúsenosti ako vhodné miesta pre zrakovo postihnutých návštevníkov nasledujúce:

- Špilberk
- Lednice
- Kostol Křtiny
- Janův hrad
- Pernštejn
- Technické múzeum
- Veveří

Využitie návštevy ART mlyna skupinou Kyjovských turistov zo SONS

Dňa 22.04.2015 som podnikla cestu do Kyjova Bohuslavíc, kde som sa stretla v ART mlyne spolu so skupinou 10 turistov zo SONS z Kyjova (vid' príloha C). Ich sprievodkyňa nemala zrakový handicap, ani manžel nevidiacej pani, ale ostatní traja boli nevidiaci a zvyšok slabozrakí. Dotazy som riešila formou diskusie.

Prešla som si s nimi obhliadku. Popri tom som si zapisovala veci, ktoré som zaregistrovala. Po obhliadke nasledovala diskusia. Miesta ktoré navštívili a odporúčali boli Valtice, Špilberk, Skanzen Strážnice, Zámek Slavkov u Brna, Dietrichsteinská hrobka Mikulov, Templářské sklepy Čejkovice, Janův hrad, Areál historických sklepů Stará hora v Blatnici pod svatým Antonínkem, Petrovské plže, v Hodoníne potvrdili že býva mnoho výstav. Títo ľudia mi pomáhali aj s návrhmi na úpravu expozície v ART mlyne. Jednak hovorili svoje postrehy, jednak som im ja predkladala svoje návrhy a vypočula si ich spätný názor na ne.

Títo ľudia vybrali na základe vlastnej skúsenosti ako vhodné miesta pre zrakovo postihnutých návštevníkov nasledujúce:

- Valtice
- Špilberk
- Skanzen Strážnice
- Zámek Slavkov u Brna
- Dietrichsteinská hrobka Mikulov
- Templářské sklepy Čejkovice
- Janův hrad
- Areál historických sklepů Stará hora v Blatnici pod svatým Antonínkem
- Petrovské plže

Využitie spolupráce so všeobec. prospešnou spoločnosťou TyfloCentrum

Stretnutie s piatimi klientmi TyfloCentra prebiehalo v budove organizácie taktiež formou diskusie. Názor jedného z diskutujúcich bol taký, že väčšinou vám v zámku nepovolí ohmatať si exponáty, záleží to však samozrejme od sprievodcu. Na druhej strane, z Českého Krumlova, kde bol sám, má takú skúsenosť, že mu povolili ohmatať si i to, čo bežne povolené nie je a že ostatní návštevníci mali pocit krivdy. Iný diskutujúci bol účastníkom dokumentu, ktorý sa natáčal v zámku Kunštát. Bol tam perfektný sprievodca a naozaj sa snažili vyjsť čo najviac v ústrety. V zámkoch sú zaujímavé kúpeľne a na druhú stranu sa vyhýba detským miestnostiam, kde sú všetky hračky naaranžované. Celkovo je však toho názoru, že svoje robí hlavne určitá atmosféra, ktorá je tam navodená, veľmi si váži keď sú k dispozícii napríklad vyrezávané dvere, nábytok či posteľ. Má jednu skúsenosť z Českého Krumlova, kde bolo vymodelované celé mesto, to sa mu obzvlášť páčilo. Ďalšia diskutujúca vyjadrila ten názor, že veľmi záleží na osvetlení. Dobré skúsenosti má s hradom Veveří a so Špilberkom. Iný účastník povedal, že na Špilberku ako takom bývajú prevažne výstavy a expozície za sklom, teda ničím nie sú atraktívne pre nevidiaceho. Prehliadka väznic je dobrá, nachádza sa tam modelová cela. Ako paradox však videl to, že bolo Braillovým písmom označené, čo je stôl a čo posteľ, pritom samozrejme to pochopí aj sám, na druhej strane sa však aspoň nemusí toľko namáhať. Ale napríklad práve španielska čižma označená nebola.

Títo ľudia vybrali na základe vlastnej skúsenosti ako vhodné miesta pre zrakovo postihnutých návštevníkov nasledujúce:

- Špilberk – Žalář národů
- Zámok Kunštát
- Hrad Veveří

5.2.3 Zoznam vybraných kultúrnych pamiatok a destinácií

Po zvážení jednotlivých odpovedí na strane ponuky i dopytu som znovu preskúmala tieto tipy na webových stránkach, pozrela som sa aj po ďalších možnostiach, ktoré sa v okolí odporúčanej lokality nachádzajú, pozrela som sa i na blogu centra pre nevidiacich turistov na skúsenosti s týmito pamiatkami. Nakoniec som na základe vlastného zváženia usporiadala vybrané kultúrne pamiatky v Juhomoravskom kraji do jednotlivých bodov a takto spísala zoznam kultúrnych pamiatok v Juhomoravskom kraji vhodných a prístupných pre nevidiacich a slabozrakých návštevníkov (viď príloha D). Ku každému objektu následne v ďalšej časti pripájam i stručný popis o tom, čo sa tam nachádza a akým spôsobom je tento objekt súci a prístupný pre návštevníka so zrakovým postihnutím.

5.2.3.1 Stručný prehľad kultúrnych pamiatok prístupných pre nevidiacich a slabozrakých

- Brno (Špilberk – Žalář národů, Technické muzeum – Slezské muzeum, Moravská galerie – Možná sdělení – Kolekce uměleckých děl pro nevidomé a slabozraké návštěvníky, Veveří)
- Křtiny (Kostel Křtiny, Křtinská zvonkohra, Sluneční stezka)
- Kunštát (Zámek Kunštát, Jeskyně blanických rytířů)
- Skanzen Strážnice
- Zámek Slavkov u Brna
- Mikulov (Regionální muzeum Mikulov, Dietrichsteinská hrobka)
- Zámek Milotice
- Lednicko–valtický areál (Zámek Lednice, Zámek Valtice, Janův hrad)
- Muzeum Blansko
- Templářské sklepy Čejkovice
- Areál historických sklepů Stará hora v Blatnici pod svatým Antonínkem
- Areál vinných sklepů Petrov – Plzeň

5.2.3.2 Komplexný prehľad vybraných kultúrnych pamiatok prístupných pre nevidiacich a slabozrakých

Brno

Mesto Brno, zastúpené Turistickým informačným centrom mesta Brna, ponúka špeciálne prehliadky centra mesta pre nevidiacich a slabozrakých návštevníkov. Prehliadky vedie preškolená kvalifikovaná sprievodkyňa, Ing. Marína Sedláková, a taktiež spolupracujú s oblastnou pobočkou SONS. Pamiatky a zaujímavé objekty sú čiastočne prístupné aj občanom so zrakovým postihnutím. Dĺžka trvania jednej prehliadky je približne dve hodiny a je koncipovaná tak, aby mali účastníci možnosť, okrem vypočutia výkladu o histórii mesta a jednotlivých pamiatkach, aj hmatového vnímania. Na Brnenskom Moravskom námestí sa nachádza bronzová plastika znázorňujúca podobu mesta pred obliehaním Brna švédskymi vojskami v roku 1645. Je situovaný pred kostolom svätého Tomáša.

Jednou zo stálych expozícií Technického múzea v Brne je Slezské múzeum založené PhDr. Josefom Smýkalom. Ten od svojich sedemnástich rokov zhromažďoval pomôcky pre nevidiacich. V roku 2000 sa Slezské múzeum stalo súčasťou Technického múzea a je koncipované ako pre bežného návštevníka, tak i pre nevidiaceho či slabozrakého. Oddelenie ponúka aj špecifické služby týkajúce sa sprístupnenia fondov Technického múzea v Brne a ďalších múzeí nevidiacim a slabozrakým. Súčasťou expozície je zvuková knižnica, archív a knižnica publikácií tlačených v niekoľkých typoch reliéfnej latinky a Braillovoho písma. Tie sú dokonca ochotní aj požičať. Prístup majú veľmi priateľský a ústretový.

Moravská galéria v Brne býva prezývaná aj „Pražákův palác“. Nachádza sa tu kolekcia umeleckých diel pre nevidiacich a slabozrakých. Základ tejto kolekcie bol prvýkrát prezentovaný na výstave Možná sdělení (2001). Diela, ktoré boli vytvorené špeciálne pre kolekciu, pochádzajú od rôznych autorov, sú odrazom hľadania možností komunikácie v individuálnom pojatí. V tomto súbore sú obsiahnuté diela počítajúce s komplexnosťou zmyslového zážitku. Sú to rôzne objekty, kresby a grafiky, zvukové záznamy, vizuálne poézie, autorské knihy, čerpané papiere. Do popredia kladie subjektívnu ľudskú skúsenosť. Vybrané diela sú prezentované ako stála expozícia s možnosťou haptického kontaktu pre nevidiacich a slabozrakých návštevníkov.

Súčasťou expozície „Žalář národů“ na Brnenskom Špilberku je haptická cela číslo trinásť, predstavujúca žalár tridsiatych rokov 19. storočia. V cele sa okrem iného nachádzajú kusy nábytku, ktoré bežne tvoria svet ľudí za mrežami: stôl, stoličky, prične navyše aj kovová truhla. V nej sa ukrývajú repliky mučiacich nástrojov z osemnásteho i devätnásteho storočia. Všetky exponáty sú popísané cedulkami v Braillovom písme. Nechýba ani opis cely a histórie mučiacich nástrojov.

Hrad Veveří sa nachádza v Brne v časti Bystrc, nad sútokom rieky Svratky a potoka Veverky. Pochádza z 12. storočia, no počas komunizmu veľmi utrpel a teraz sa stále rekonštruje. Prehliadky sa tu však konajú, ochota voči zrakovu postihnutým tu nepochybne je. Exponáty, ktoré si bežný návštevník prehliadne očami si môžu nevidiaci ohmatať. Súčasťou komentovanej prehliadky je i návšteva podkrovia, kam sa bežne v zámkoch človek nedostane

Mesto Brno je aktívne aj v inom type spolupráce. Chystajú sa prehliadky so zrakovu postihnutým sprievodcom, ktorý návštevníkov prevedie Labyrintom v tme (Labyrint pod Zelným trhem). Pre segment pojednávaný v tejto práci je to iniciatíva aby sa tam nebáli ísť, pre ľudí bez problémov zraku to otvára novú dimenziu vnímania.

Chcem dodať svoj subjektívny názor, a to, že Brno ako mesto považujem za veľmi ústretové voči zrakovu postihnutým návštevníkom aj čo sa týka vodiacich línií, prechodu pre chodcov a semaforov, atď.

Křtiny

Zámok Křtiny je dvojposchodová baroková budova patriaca Mendelovej univerzite. Má pôdorys v tvare písmena T, pričom bočné krídlo sa napojuje na pútnický kostol Panny Márie. Kostol Jména Panny Marie, Santiniho kostol, je známy najmä mariánskymi púťami ku kamennej gotickej soche Madony. V interiéri je povolené ohmatať si oltár, na opis fresky však už samozrejme treba sprievodcu. Vo dvore je situovaná Křtinská zvonkohra, ktorá je „na dosah ruky“. Je zložená z 27 zvonov.

Bolo by hriechom opomenúť pripravovaný projekt týkajúci sa kultúrnej turistiky s názvom „Sluneční stezka“. Jedná sa o značenú turistickú trasu, dlhú približne 4,5 km, ktorá má svoj počiatok v meste Křtiny a končí neďaleko autobusovej zastávky pomenovanej „Křtiny, háj. Na lukách“. Označená trasa vedie poväčšine po lesných cestičkách, zároveň predstavuje „cestu“ od Slnka k Neptúnu. Pri pre-

chode cestičkou zároveň absolvujete prelet našou Slnecnou sústavou v mierke 1 ku jednej miliarde. Jednotlivé zástavky vlastne predstavujú jednotlivé planéty a ďalšie významné objekty. Vo vyššie uvedenom meradle sa nachádzajú i makety planét, ako aj ich vzájomná pochodová vzdialenosť. Okrem zaujímavých informácií tak má návštevník možnosť na vlastné chodidlá pocítiť blízkosť planét vnútornej slnečnej sústavy i vzrastajúcu osamelosť tých vonkajších. K dispozícii sú aj nahovorené tabule pre nevidiacich, je to i v Anglickej i Nemeckej mutácií.

Kunštát

Zámok Kunštát sa pýši vykladanými parketami, ktoré sú najstaršie v strednej Európe. Pri prehliadkach navštívite reprezentačné priestory južného grófskeho krídla zámku s pôvodným nábytkom, ďalej rytiersku sálu, obrovskú Kvetnú záhradu s altánkom a bazénom s figúrou nymfy. V tesnom susedstve zámku sa nachádza psí cintorín, ktorý je najstarším cintorínom svojho druhu v Európe. Zámok je čiastočne bezbariérovou pamiatkou, prístup sprievodcov je veľmi ústretový, veľa exponátov je možno ohmatať.

Práve v Kunštáte možno naraziť na podzemnú haptickú výstavu s názvom „Jeskyně blanických rytířů“. Sochy sú v nadživotnej veľkosti a celá výstava nadväzuje na prvorepublikovú tradíciu sochára Stanislava Rolinka. Súčasťou areálu je aj záhrada zmyslov Rudka, kde návštevníci nájdu rastliny s výraznou vôňou či textúrou, ktoré si môžu ohmatať. Sú tu zaradené aj zvukové vnemy, ako je pretekajúci potok alebo fontána, zvonkohra, keramické gule naplnené pieskom alebo kamienkami, ktoré pri otáčaní vydávajú rôzne zvuky atď. Nechýbajú popisy v Braillovom písme.

Skanzen Strážnice

Inak prezývaný je aj „Múzeum vesnice jihovýchodní Moravy“ alebo NÚLK Strážnice. Skanzen v obci Strážnice v Bielych Karpatoch predstavuje ľudovú architektúru významných mikroregiónov Slovácka zo 17. až 19. storočia. Celkom je tu umiestnených 64 objektov v teréne, ktorý bol umelo modelovaný návažkami a vysadený zeleňou tak, aby zodpovedal pôvodnému prostrediu. Vonkajšie i vnútorné expozície sú zariadené tak, aby vierohodne pripomínali spôsob života predkov ako v horských oblastiach Slovácka, tak v úrodnej časti Pomoravia, kde je veľká časť hospodárenia roľníkov založená na pestovaní viniča. Ukážka vinohradníckych stavieb a ich zariadení, ktorá je doplnená vinohradom predstavujúcim pestovanie vína od najstarších čias po súčasnosť, je jedinou expozíciou svojho druhu na území Českej republiky. Remeselná výroba je zastúpená továrňou z Lipova a tkáčskou dielňou z Novej Lhoty na Horňácku. Zaujímavá a starobylá je aj vstupná budova do múzea, ktorá pochádza z roku 1612 a je prestavaná v barokovom slohu. Pôvodne tu bol panský pivovar, dnes objekt slúži ako zázemie pre návštevníkov. Areál Múzea juhovýchodnej Moravy je zložený z viacerých častí, ktorými sú: vstup-

ná budova do areálu MVJVM¹⁰, areál stavieb z moravských Kopaníc, areál stavieb z luhačovického Zálesí, areál vodných technických stavieb, areál vinohradníckych stavieb areál lúčneho hospodárstva, areál stavieb z Horňácka. Je tu snaha o prispôsobenie jednak výkladu samotného špeciálne pre nevidiacich, tak aj možnosť ohmatať si veci. Materiál je na to prispôsobený a v prípade, že sa exponáty nachádzajú za sklom, vyberú ich.

Zámok Slavkov u Brna a zámocký park, rekonštrukcia bojových scén

Mohyla mieru je dominantou aj prirodzeným stredom chránenej pamiatkovej zóny Slavkovské bojisko. Na túto pamiatku sa mi dostalo dobrej referencie, pre nevidiaceho je spomienková akcia, najmä rekonštrukcia bojových scén obzvlášť silný akustický zážitok.

Dominantou mesta je barokový zámok. Interiéry zámku sú bohato vyzdobené štukovou a freskovou výzdobou a sochárskymi prvkami. Úplne výnimočným interiérovým priestorom zámku je centrálny oválny sál, dnes zvaný Historický, kde bolo dňa 6. decembra 1805 po bitke pri Slavkove podpísané prímerie medzi Francúzskom a Rakúskom. Zámok Slavkov – Austerlitz ponúka dve prehliadkové trasy interiérov a prehliadky podzemia. Nachádza sa tu prispôsobenie a opatrenia na uľahčenie samostatného pohybu a orientácie nevidiacich a slabozrakých osôb, snaha o odstraňovanie architektonických bariér, existencia vodiacich línií a iných hmatových úprav. Zámok Slavkov je čiastočne bezbariérovou pamiatkou.

Park o rozlohe 16 ha patrí k najvýznamnejším historickým záhradám na Morave. Bohatá sochárska výzdoba je dielom významného talianskeho sochára Giovanni Giulianiho.

Mikulovský zámok a Dietrichsteinská hrobka

K najzaujímavejším súčasťam zámku patrí zámocká knižnica a sála predkov. Zámok je sídlom Regionálneho múzea Mikulov. Usporadúva rôzne sezónne výstavy a zámocké okruhy. Novinkou je vinárska expozícia „Vino napříč stáletími“ a bola v Regionálnom múzeu v Mikulove otvorená 1. júna 2012. Expozícia, nezvyčajná svojím výtvarným poňatím, súhrnne spracováva históriu a vývoj vinohradníctva a vinárstva na našom území v kontexte európskych dejín. Atmosféru dýchajúcu vínom a históriou podporuje citlivé osvetlenie a komponovaná dobová hudba. V novo zrekonštruovaných a verejnosti doposiaľ neprístupných priestoroch bývalých barokových zámockých koniarní sa pred návštevníkom otvárajú pohľady do rôznych dôb a krajín, v ktorých malo víno svoje nezastupiteľné miesto. Niekoľko filmových projekcií návštevníkovi priblíži rozmach vinohradníctva a vinárstva v jednotlivých historických obdobiach. Milým spestrením je potom záverečná projekcia jazdy súčasnej vinárskej cyklotrasy, ktorú si môže návštevník vychutnať, keď naozaj šliapne do pedálov tu inštalovaného bicykla. Medzi vystavenými expo-

---

¹⁰ Múzeum vesnice jihovýchodní Moravy

nátmi sú vzácne originály z Moravy i Čiech aj dokonalé repliky rôznych zbierkových predmetov súvisiacich s vinárskou tematikou. Najstarším exponátom je 18 miliónov rokov dochovaný odtlačok viniča teutonského, ktorý vôbec po prvýkrát dlhodobo požičalo Národné múzeum v Prahe.

Autori expozície mysleli aj na deti a handicapovaných návštevníkov, pre ktoré sú tu rôzne interaktívne a hmatové prvky, nápisy a popisy v Braillovom písme či napísané veľkým čitateľným bezpätkovým písmom. Výstavný priestor a vstup je bezbariérový.

Na mieste Dietrichsteinskej hrobky stál pôvodne kostol svätej Anny. V súčasnosti je tam uložených 45 rakiev. Na nádvorí sa nachádza pomník Františka Jozefa z Dietrichsteina s mramorovou sediacou figúrou. Stála výstava nesie názov „Od Sväte chýše loreťanské k hrobnímu kostelu Dietrichsteinů“ a je doplnená hrobovými nálezmi, nábytkom, plastikami. Medzi rarity patria dámske hrobové šaty patriace Karolíne Maximiliáne Dietrichsteinovej. Stretnete sa tu s ochotou viesť výklad špeciálne pre nevidiacich, prispôbiť opis šli dlhšie trvanie prehliadky.

Milotický zámok

Štátny zámok Milotice, nazývaný perla juhovýchodnej Moravy, je unikátne zachovaným komplexom barokových stavieb a záhradnej architektúry. Je to krásny zámok, je tam vyhlásený park s chovom pávov. K nevidiacim tu majú pekný prístup. Zámocká inštalácia ponúka pohľad do životného štýlu a zvyklostí posledných majiteľov rodu Seilern-Aspang.

Poslednými súkromnými držiteľmi milotického zámku bol rod Seilern, ktorému bol majetok skonfiškovaný na základe Benešových dekrétov. Prehliadka interiérov je tak zároveň nahliadnutím do všedných dní na Milotickom zámku za jeho posledných súkromných majiteľov. Býva tu Národopisný festival Kyjovského Slovácka. Prebieha ukážka ľudových remesiel, príprava a ochutnávka pokrmov so starých receptov. K nevidiacim tu majú pekný prístup. Zámok je čiastočne bezbariérovou pamiatkou, do koniarne s expozíciou kočiarov a expozíciou barokových pieskovcových plastík.

Lednicko-valtický areál

Prvá zmienka o zámku Lednice pochádza z roku 1222. Rokmi sa jeho vzhľad menil, dnes je v slohu anglickej gotiky. Veľkolepá európska šľachta sa stretávala v reprezentačných sálach na prízemí, čo v dnešných dňoch tvorí prvý prehliadkový okruh. Sály sú vybavené vyrezávanými stropmi, dreveným obložením stien a vybraným nábytkom. V 1. poschodí zámku potom môžete navštíviť súkromné izby Liechtensteinov. V 2. poschodí potom izby detí a ich guvernantiok, spolu s múzeom bábok Milana Knížáka. Zámok Lednice je ochotný viesť výklad špeciálne pre nevidiacich, prispôbiť detailný opis, povoliť ohmatanie niektorých exponátov, ako napríklad nábytku. Pre nevidiacich odporúča prvý prehliadkový okruh.

V areáli sa nachádza i zámocký park a zámocká záhrada, ďalej i „Zámecký Skleník“. Najlepší záhradníci putovali naprieč Južnou Amerikou, aby zozbierali vhodná semená tropickej a subtropickej vegetácie, ktorá by bola krásou a eleganciou hodná Lichtenštajnského panstva. Pritom sledovali jediný cieľ: aby bol skleník krásny po celý rok. To sa im aj podarilo.

Barokový zámok Valtice, rovnako ako zámok Lednice získal v 12. storočí Vichard zo Seefelde, ktorého úlohou bolo vybudovať z neho strategicky významné sídlo ako protiváhu proti moravským hradom, lebo Valtice prislúchali až do 19. storočia Dolnému Rakúsku. Približne štvorcový dvor obklopujú štyri krídla. K tanečnému sálu sa pripája jedáleň so spoločenskou sálou a s bohatou štukovou výzdobou. Tieto reprezentačné miestnosti boli doplnené poťahmi. Rad izieb v západnej časti zámockého prvého poschodia, začínajúci zrkadlovou sálou a pracovňou, má skromnejší ráz. Druhé poschodie zámku je určené pre pripravovanú expozíciu barokovej architektúry na Morave, ktorej dokladom je zámok samotný. V okolí sa nachádzajú zámocké stavby ako Dianin chrám zvaný Rendezvous, mohutná kolonáda, zámok Belvédér, novogotická kaplnka sv. Huberta, Tri Grácie a ďalšie.

Sprievodcovia sú tu príjemný a ústretový, povolia kadečo si ohmatať. Takto je možné napríklad ucítiť pod prstami hebkosť hodvábného koberca, zasadiť sa do dobových kresiel, obdivovať vzorovo pestré secesné kachľové pece alebo skúsiť teplotný rozdiel medzi pravým a umelým mramorom.

Janohrad, či „Janův hrad“ sa nachádza asi 4 km východne od Ledníc. K stavbe sa dá dostať po zelenej turistickej trase. Po Dyji sem jazdia loďky a po prašných cestách konské záprahy. Janohrad vyzerá ako stredoveká zrúcanina, pritom ho vystavali na začiatku 19. storočia; navyše stojí na močiaroch. V období lovu tu páni usporadúvali hostiny. Najväčší jeleň, ktorého tu ulovili, vážil 350 kg a jeho parožia je dodnes výzdobou sály. Ale okrem toho jediné, čo hradu zostalo z pôvodného vybavenia, je stojan na zbrane, na ktorom je vyrezaná sova ako symbol múdrosti. Tá nabádala lovca, aby strieľali s rozvahou a nevyhubili zver, ktorú by nedokázali zjesť. Dámy sedeli v priebehu hostiny v odľahlých Dámskych salónoch. V týchto miestnostiach boli krby, ale bez komínov. Nevidiaci si tento kultúrny zážitok veľmi chvália, Sprievodcovia sú príjemný a ochotní sa prispôbiť.

Múzeum Blansko

Toto múzeum je situované v zámku a ponúka mnoho expozícií a okruhov: Figurální litina z blanenských železáren – nádvoří zámku, Objevitelé Moravského krasu, Hrady blanenského okolí, Nejstarší hutě, Dekorativní a užitková litina 19. a 20. Století, Bydlení na blanenském zámku, Historické interiéry, Chemická laboratoř barona Reichenbacha, Historie měřicí techniky. V tomto kvante vecí je možno nájsť veľa exponátov, ktoré si môže nevidiaci ohmatať, materiál je na to prispôsobený a v prípade, že sa objekt nachádza za sklom, sú ochotní ho vybrať. Zároveň je tu ústretovosť a snaha prispôbiť opis. Potvrdením priateľského prístupu voči nevi-

diacim sú aj „Dny umění nevidomých na Moravě“, ktoré sa tu pravidelne a každoročne konajú. Jedná sa o koncert na podporu nevidiacich a slabozrakých občanov, ktorého súčasťou je i haptická prehliadka bežných i menej zvyčajných predmetov zo svojho depozitára.

Templárske pivnice Čejkovice

História firmy Templárske sklepy Čejkovice je spojená s príchodom tajomného rádu templárskych rytierov. Tí prišli do Čejkovic v 30. rokoch 13. Storočia. Spoločne so stavbou templárskej tvrdze začala aj výstavba rozsiahlych vínnych pivníc, ktoré nemali na našom území obdobu. Zároveň začala aj nová epocha pestovania viniča v oblasti Čejkovic a okolitých obciach. Prehliadka historických pivníc ponúka nevidiacemu návštevníkovi využiť všetky zmysly, hmatu, sluchu, čuchu i chuti. V prípade návštevy je tu ochota prehliadku prispôsobiť, či už dlhším trvaním prehliadky alebo vybraním určitého vystaveného kusu spoza skla.

Areál vínných pivníc Petrov – Plzeň

Táto pamiatková rezervácia ľudovej architektúry pochádza z 15. storočia a nachádza sa tu približne 80 vínnych pivníc, ktoré postavali samotní vinári. Kvôli vojnovým udalostiam tu, v „domčekoch vyhlbených do zeme a spevnených kamennou klenbou, ľudia hľadali úkryt. V priebehu letných mesiacov sa tu koná veľké množstvo kultúrnych akcií. Objekt nemá prekážky, ktoré by boli bariérou, v prípade prehliadky či košovky vína sú ochotní vyjsť nevidiacemu v ústrety.

Areál historických pivníc Stará hora v Blatnici pod svätým Antonínkem

Domáci ho poznajú najmä pod prezývkou Blatnické búdy. Sú to nízke staré a milo pôsobiace tradičné budovy. Človek si vypočuje zaujímavosti o blatnických búdach a koštuje pri tom vínko. Takáto degustácia je sprevádzaná cimbalovou hudbou, ukázkou ľudových remesiel, sprievodným programom a súťažami, a podobnými atrakciami ako napríklad spestrenie jazdou na koni. Takáto akcia sa koná najmä cez leto, je známa pod názvom „Do Blatnice k vinařovi“, kedy je vždy cez víkend otvorená nejaká pivnica. V roku 2015 sa rozhodli zharmonizovať termín s termínom padajúcich hviezd – perseíd. Tu je takisto, v prípade návštevy nevidiaceho, ochota prispôsobiť opis a výklad.

Toto považujem za splnenie môjho parciálneho cieľa, ktorým bolo vytvorenie zoznamu kultúrnych objektov v Juhomoravskom kraji, ktoré sú prístupné a priateľské k zrakovo postihnutým osobám. Zároveň bolo mojou snahou zistiť v akej miere sú prístupné a nájst' inšpiráciu pre ďalšiu fázu tejto bakalárske práce.

5.3 Hlavný cieľ : Tvorba expozície

Na základe zistení z teoretickej i praktickej časti som spracovala zoznam návrhov na úpravu expozície múzea ART mlýn. Pri tom som postupovala v súlade s ideovou a tematickou koncepciou expozície Múzea legend. Zvažovala som aj špecifikum, ktoré nesie múzeum v samotnom názve: „ART“. Dbala som aj na názory pána Švorbu a aj na spätnú väzbu, ktorú mi dala pri návšteve skupina nevidiacich a slabozrakých turistov so SONS Kyjov. Návrhy pre úpravu expozície som rozšírila aj na miestnosti, ktoré presahujú aktuálne hranice Múzea legend, no sú taktiež súčasťou budovy starého mlyna. Jedná sa o miestnosť s násypníkmi, hlinenou omietkou a s ovládacími turbínami.

Návrhy som sa rozhodla zhrnúť do bodov a po detailnejšom preskúmaní vybrať najvhodnejšie. Týmto určím možné peňažné výdavky a následné finančné možnosti, ktorými sa vydať.

5.3.1 Zoznam návrhov na úpravu expozície

- 1 Zintenzívnenie osvetlenia
- 2 Zmena sprievodcovského textu
- 3 Zavedenie vodiacich línií
- 4 Popisy v Braillovom písme
- 5 Zmeniť obrazy
- 6 Zmena obrazových rámov
- 7 Zapôsobenie na ostatné zmysly
- 8 Nákup mydiel
- 9 Model mlyna
- 10 Kúpiť navlhčené obrúsky
- 11 Model fungovania ovládania vodného mlyna
- 12 Prekonvertovať zvukové nahrávky do MP3

5.3.1.1 Jednotlivé návrhy na úpravu expozície

Bod číslo 1 - Zintenzívnenie osvetlenia

Tento bod navrhujem z toho dôvodu, že budova mlynu je staršia, má približne 400 rokov, a prepúšťa málo svetla. Človek bez zrakových porúch s tým nemá problém, ani nevidiaci, ale zato slabozraký dokáže dostatočné svetlo patrične oceniť.

Konkrétne na túto problematiku som dostala pozitívnu spätnú väzbu od samotných slabozrakých.

Bod číslo 2 – Zmena sprievodcovského textu a zmena pozície exponátov

Pôvodný text je napísaný tak, aby zaujal bežného návštevníka. Slovné spojenie „tu vidíte“ sa bez problémov používa aj pre človeka, ktorý nevidí. Mám na mysli skôr veci, ktoré bežný človek používa na základe videnia, ale nevidiaci ich nevidí. Na úvod prehliadky by som im povedala, aby sa bez problémov dotýkali všetkého, čo im je k dispozícii, okrem toho, na čo ich sám počas prehliadky upozorní sprievodca.

Pri vchode sa nachádza socha mlynára. Je dobré upozorniť na materiál, z ktorého sa skladá, naviezť na to, kde sa nachádza hlava a čo predstavuje lampión. Ďalej v miestnosti môžeme vľavo vidieť tri kovové stojany, na nich je rôzne občerstvenie predmety a suveníry. Niektoré sú krehkejšie, ako napríklad výrobky z keramiky a bolo by lepšie aby sa ich nechytali. Nemyslím si, že stojany treba meniť, ale určite treba upozorniť na to že tam sú, a že sú tam predmety, ktoré sa ľahko rozbijú. Na stole sú poukladané umelecké šperky. Vzhľadom na ich jemnosť tiež navrhujem preložiť ich na stojany, zatiaľ čo ťažšie a nerozbitné veci preložiť na stôl, tými môžu byť napríklad sošky slavkovských vojakov z dreva, ktorí slúžia ako stojan na sviečku. Postupujúc na prvé poschodie nachádzame prvú legendu, je to obraz. Legenda by sa mala zmieniť, no nie je potrebné dlhšie postávanie pri obraze. Obraz by mal byť na dosah ruky, preto by sa mal umiestniť nižšie, a v bode, kde bude ľahko dosiahnuteľný, napríklad presne na zlome dvoch schodov v rohu. Tam sa v súčasnosti nachádza iný obraz. V miestnosti, kde sa stretáva mlynár s Napoleonom sa nachádzajú fotky. Tie taktiež považujem za potrebné len spomenúť, povedať o histórii mlyna, o histórii majiteľov, ale neopisovať ich detailne. Určite zaujímavým prvkom sú z papiera vyrobené fašiangové masky. Je dobré povedať im o nich, o materiáli, o umiestnení v izbe. Ako veľmi dobrého haptického adepta vidím Cyrila a Metoda, umiestnených nad oknom, v tejto výške a polohe sú však nedosiahnuteľní. Pri prechode chodbou neopomenúť panenky v krojoch, ktoré tam sú. Prínosné by takisto bolo zmieniť vopred existenciu schodov, povedať či bude nasledovať stúpanie po schodoch, alebo naopak klesanie, poprípade oznámiť aj počet schodov, ktorý na danom úseku návštevníka čaká. Oznámiť prítomnosť QR kódov pri exponátoch.

Bod číslo 3 – Zavedenie vodiacich línií a vyznačení

Nemyslím si, že objekt ART mlyna potrebuje nutne vodiace línie. Takisto si to nemyslia ani nevidiaci a slabozrakí, ktorý absolvovali v Múzeu legend prehliadku, pretože terén je celkovo náročný. Avšak myslím si, že by bolo vhodné umiestniť ich do vstupnej chodby a mala by pokračovať obchádzajúc schody až do miestnosti so suvenírmi. Návštevník by sa cítil istejšie. Línie by pritom nemuseli mať podobu „klasických línií“, s ktorými sa bežne stretávame na chodníkoch a nástupištiach. Vzhľadom na hladkú podlahu, ktorá sa tam nachádza, by stačilo použiť pásy z koberca alebo lištu, jednoducho zmenu povrchu, ktorá by sa dala zaznamenať. Zároveň to môže byť poňaté ako estetický prvok, koberec môže byť napríklad pomalovaný a farebne do miestnosti zapadať.

Druhé miesto, na ktoré navrhujem využiť takýto spôsob označenia je práve miestnosť pri suveníroch. Varovný pás, ktorý by oddeľoval posedenie od miesta prechodu cez miestnosť. Stoličky aj stoly majú tenké kovové nohy, nie sú ideálne na tesný pohyb okolo. Ak by ich obkľúčovalo takéto „varovanie“, návštevníci, čo by chceli prejsť okolo by nemuseli búchať svoje biele palice o tenké nohy stoličiek, išli by len pozdĺž línie. Na konci línie by sa mohla nachádzať „Cashe“¹¹. Bol by to marketingový ťah cielený na turistických fanúšikov geocashingu, pričom indíciou by bolo, že ich „k cieľu zavedie línia“.

Iné zvýraznenie by bolo vhodné na schody, pre slabozrakých. Pozdĺž schodu pri jeho ukončení by som navrhovala nalepiť pás, napríklad výraznou žltou páskou. Tu sa slabozrakí zákazníci taktiež vyjadrili súhlasne.

Bod číslo 4 – Popisy v Braillovom písme

Znovu sa vraciam ku stolu, ktorý mám spomenutý v bode druhom. Nachádza sa práve vo výške dosahu ruky. Na jeho kraji by bolo vhodné umiestniť štítky v Braillovom písme, ktoré hovoria o tom, aký predmet sa za štítkom nachádza. Nevidiaci a slabozrakí z Kyjova s týmto návrhom súhlasili, pre slabozrakých by bolo prínosné mať to i v latinke, aby vedeli ktorý exponát čo reprezentuje. Pri exponáte, označenom QR kódom, by som hlavne umiestnila kód čo najviac „po ruke“. Okolo by mohol byť „rám“ alebo podklad, ktorý by napríklad bol z drsnej modrej látky, vlnitého papiera alebo jemnejšieho brusného papiera. Na začiatku by návštevník bol upovedomený, o tom, že QR kódy sa nachádzajú na exponátoch, že sú vždy vo výške pásu umiestnené vertikálne a rámuje ich drsná plocha, ktorej okraje sú vzdialené od okraju kódu sedem centimetrov.

Po prehliadke som si vypočula názor, že pred jednotlivými miestnosťami by mohol byť nápis, hovoriaci o tom, čo je to za miestnosť a vymenované exponáty, ktoré tam sú situované. Napríklad vľavo od vstupných dverí do kuchyne bude napísané „Kuchyné“ a pod tým „žehličky, formy na pečenie, mycí nádoby“. Nevidiaci sa už sami dopracujú k jednotlivým kusom. Jednak je pravdepodobné, že prídu aj so svojím sprievodcom, jednak že prídu ako väčšia skupina, čím myslím 5–10 ľudí.

Bod číslo 5 – Zmeniť obrazy

Obrazy nachádzajúce sa v miestnosti pri suveníroch sú robené špeciálnou technikou z hliny. Zobrazujú prevažne lov, pričom postavu či iný motív tvorí vrstva, ktorá je v pozadí. Materiál sa však drobí a nie je dobrý na obchytanie, rýchlo by sa týmto výtvory zničili. Preto navrhujem umiestniť sem aj iné obrazy, resp. z iného materiálu. Ako alternatíva mi prišla možnosť využiť linoleum. Linoleum, ktoré je zo spodku hladké, je vhodné na linoryt. Otlačené obrázky, ktoré sú výstupom takejto techniky sú veľmi pekné. Zároveň na pôvodnom linoleu možno po prechádzaní linolea prstami cítiť vyrytý obrazec. V prípade, že by sa vystavi-

---

¹¹Väčšinou plastová krabička, majiteľ ju umiestni a jej súradnice zverejní na serveri www.geocaching.com

lo linoleum urobené takouto technikou a vedľa toho i otláčený výkres, bolo by to zaujímavé ako pre nevidiaceho zákazníka, tak i pre vidiaceho.

Bod číslo 6 – Zmena obrazových rámov

Rôzne použité historické fotografie nemajú pre vidiaceho rovnakú hodnotu ako pre nevidiaceho. Preto by mali mať inú pridanú hodnotu. Môžu mať zaujímavý povrch rámu či jeho štruktúru. Napríklad na rám urobiť mozaiku z vajčkových škrupiniek. Alebo urobiť rám priestrannejším, môže z neho vychádzať „lúč“ a znovu končiť na stene, pozdĺž ktorej pôjde, až nakoniec jeho cíp skončí ako „ukazovák“, ktorý upozorňuje na iný exponát. Vzhľadom na kontext legiend a mlyna, by mohlo akoby vytrčať z fotky koleso, ako symbol mlyna. Obzvlášť by sa to mohlo spojiť s fotkami mlyna predošlých majiteľov. Spravenie z rámu „špecialitu“ v umeleckom duchu, v akom je koncipovaný ART mlýn.

Reakcia na zmenu rámu bola negatívna. Väčšina návštevníkov sa zhodla na tom, že hlavné je aby vynikol obraz. Príliš pútavým rámom by mohla dôležitosť fotky alebo obrazu zaniknúť.

Bod číslo 7 – Zapôsobenie na ostatné zmysly

Navrhujem zapojiť ostatné zmysly. Z kuchyne by mohla vychádzať vôňa korenia a bylín, alebo naopak sladká vôňa. Ideálom by bola samozrejme vôňa pečiva. Ďalej by napríklad v Napoleonovej izbe mohla tvoriť hudba podmaz k rozprávaniu. Keďže Napoleon pochádzal z Korziky a hudbu mal rád, navrhujem vybrať repertoár „staršej hudby z Korziky“. Pri tom spomenúť iný kontext hudby, napríklad to, že v tancovaní bol nemotorný, no bral aj súkromné hodiny tanca a bol veľmi vytrvalý. V miestnosti s váhami, práčkami a mydlami navrhujem zavesiť levanduľu a nechať ju tam rozvoníavať. Obzvlášť predstava francúzskej hudby bola sprevádzaná jasným súhlasom, že by to viedlo k ešte väčšiemu kultúrnemu zážitku.

Bod číslo 8 – Nákup mydiel

V miestnosti s váhami a práčkami sa nachádzajú mydlá na stole, schované pod sklom. Tieto mydlá sú však jedinečné. Navrhujem, aby ostali tak, ako sú, ale aby k nim boli k dispozícii viaceré vzorky alebo repliky či imitácie. Nemusia byť z každého typu, ale aspoň z niektorých, tie by si mohli chytiť do ruky, ovoňať a cítiť. Tu sa naskytuje aj možnosť spolupracovať tak s konkrétnou firmou vyrábajúcou mydlá a sprostredkovať im takto skrytú reklamu, pričom pre ART mlýn o. s. by to bola možnosť financovania.

Bod číslo 9 – Model mlyna

V chodbe na prvom poschodí sa vyskytuje model mlyna. Je drevený a zasklený. Tým pádom je pre nevidiaceho človeka bezvýznamný. Navrhujem preto vystaviť aj taký model, ktorý by bol vhodný pre haptiku, na ktorom by pochopili budovu a jej

konštrukciu. Vidím tu možnosť využiť už existujúci model a pomocou 3D tlačiarne vytvoriť nový, z materiálu, ktorý nebude potrebovať byť za sklom, napríklad umelá hmota. Možnosťou je aj použiť materiál ako je bronz a nechať si spraviť takýto model v zlievarni. Ako predloha môže aktuálny drevený model mlyna slúžiť aj v prípade, že by sa model zostrojil z iného materiálu. Napríklad menších kusov rozstrihanej plastovej fľaše. Tie by sa zlepovali spolu, napríklad pomocou silikónovej pištole. Takýto model by mal byť dostatočne pevný. Po urobení „kostry“ mlyna by sa naniesla ďalšia vrstva. Tá by mohla pozostávať s látok a dotvárala by finálny estetický dojem. Navrhujem v takomto prípade použiť rozličné druhy látok, aby sa pri prejení rukou líšili. Zároveň by som navrhovala kontrastné farby, nie však červenú a zelenú. Napríklad strecha mlyna by pozostávala z červeného zvlneného menčestru, zatiaľ čo koleso mlyna by pozostávalo z tenkého modrého elastanu.

Bod číslo 10 – Kúpiť navlhčené obrúsky

V miestnosti, ktorá je typická svojou hlinenou omietkou je dobré mať umiestnený vzorkovník, na ktorom návštevník môže ucítiť jednotlivé druhy, ktorými je kameň, nepálená hlinená tehla a slama. Ďalej by sa sem však mohli umiestniť aj navlhčené obrúsky, pretože mierne zašpinené brušká prstov majú potom menšiu citlivosť.

Bod číslo 11 – Model fungovania ovládania vodného mlyna

Model ovládania by bol dobrý pre detailnú ukážku. Okrem toho je k nemu ťažší prístup. Neskôr, po obhliadnutí modelu, by sa rýchlejšie zorientovali, ktorá časť predstavuje ktorú v realite. Tento model navrhujem z kovu, ktorý nekoroduje. Ideálne by bolo, ak by sa umiestnila vanička s vodou tam, kde bol vodný náhon. Popredstrení tohto návrhu nevidiacim a slabozrakým nasledoval súhlas.

Bod číslo 12 – Prekonvertovať do formátu MP3 nahrávky na tablete

V dvoch miestnostiach sú k dispozícii tablety, kde si návštevník môže aj prehrať nahovorenú verziu. Navrhujem všetky nahrávky dať do jednej MP3 nahrávky, ktorú spustí sprievodca.

5.3.2 Finančný rozpočet na vybrané návrhy

Zo všetkých návrhov na úpravu expozície sú vybrané niektoré, ktoré sa stretli s najlepšou odozvou po prediskutovaní návrhov s organizáciou ART mlýn. Niektoré návrhy potrebujú zmenu, ktorá nezaťažuje organizáciu finančne. Je to napríklad zmena sprievodcovského textu, ktorá je považovaná za najdôležitejšiu zmenu a prekonvertovanie nahrávok na tablete do jednej MP3 nahrávky. Väčšina však predstavuje i určité finančné náklady.

Zintenzívnenie osvetlenia som vybrala ako dôležitý návrh. Navrhujem kúpu silnejších úsporných žiaroviek, ale to nechám na názor vlastníkov. Keďže nie je

veľmi jednoduché v neprístupných častiach, ktorými sú napríklad schodiská, pridať svetlo, navrhujem použitie led pásov. Jeden kotúč je možné kúpiť za 200,80 Kč za meter. Navrhujem kúpu 5 m produktu „LED pásek 5050 60ks/m 14.4W/m 12V DC, neutrální bílá 2800–3200K“ od živnostníka Josef Židlík so sídlom v Kroměříži. Celková cena by bola 1004 Kč.

Ďalším návrhom, ktorý som vybrala, je zviditeľnenie schodov. Na koniec každého schodu navrhujem nalepiť viditeľný pás. Jednak to môže byť výstražná samolepiaca PVC páska, alebo ešte lepšou verziou je protišmykový pás. Produkt s názvom „Protiskluzová páska – jemné zrno“, rozmerov 25 mm x 18,3 m, žltej farby stojí 534 Kč. Pochádza od firmy CORPING INDUSTRIAL, s.r.o., sídliacej v Ostrave. Lacnejšou verziou za 300 Kč len výstražná páska, kde som vybrala „VP07 - Výstražná samolepící PVC páska (návin)“, rozmerov 5, mm x 33 m, taktiež žltej farby. Predajcom je firma TECHNOR sídliaca v meste Hradec Králové. Prikláňam sa k tejto lacnejšej verzii.

Jednoznačne osožné by bolo zhotovenie popisov v Braillovom písme. Som toho názoru, že tu by bola na mieste kooperácia so SONS Kyjov. Vybrané štítky hovoriace o exponáte, ktorý sa za nimi nachádza, môžu byť z tvrdého papiera. Čo sa týka popisov pred miestnosťami, navrhujem rovnaký postup. Nutné je dodať organizácii text v digitálnej podobe. Jedna strana formátu A4 bude stáť 18 Kč. Odhadujem, že všetky nápisy a štítky zaberú asi 15 strán. Na stránke „Centra pro nevidomé“ nájdeme takúto službu ako „Ceník prací za speciální tisk“. V súčte by to z peňažnej stránky predstavovalo 270 Kč.

Zamerat' sa na ostatné zmysly pre väčší kultúrny zážitok som navrhla pomocou korenia a bylín v kuchyni. Takými môže byť klinček, aníz, rasca, tymian či oregano. Možno ich bežne zakúpiť. V sumári by sa mala cena pohybovať okolo 100 Kč pri zakúpení jedného balenia z každého. Rovnako tak som navrhla levanduľu v miestnosti s mydlami, práčkami a váhami. Za 50 g sušenej levandule zaplatíme v podniku Dekorace Aligátor, ktorý má kamennú predajňu v Brne, 40 Kč. Takisto som navrhla použiť napríklad Korzickú hudbu, ktorú by bolo počuť z Napoleonovej spálne. Na druhej strane si myslím že francúzska by bola rovnako dobrá. Prichádza tu v úvahu stiahnuť hudbu v prípade, že to je legálne, alebo napríklad pomocou Amazonu zakúpiť CD s názvom „C'est L'amour: Romantic French Classics / Various“. Táto varianta by vychádzala na 275 Kč. Celkovo by náklady za tieto položky boli 415 Kč.

Kvôli hygiene a dobrej hmatovej citlivosti som navrhla kúpiť navlhčené obrúsky. Pomocou Lékarna.cz je možné zakúpiť „Ubrousky vlhké s antibakteriální přísadou 120ks“, a to za cenu 89 Kč.

Model mlyna, vyrobeného pomocou 3D tlače, je uskutočniteľný, potrebné je však dodať existujúci drevený vzor mlynu. Mohol by sa urobiť vo veľkosti 1:1, alebo je možné novovzniknutý model zmenšiť. V prvom prípade by sa model tlačil po častiach, ktoré by sa nakoniec zlepili. Zmenšený model by bol vytlačený ako jeden kus. Cena sa však odvíja najmä od materiálu a od počtu hodín tlače. V prípade, že by firma 3Dees, sídliaca v Prahe, využila existujúci mlyn a na základe neho by vytlačila model mlynu identickej veľkosti z plastu farby slonovej kosti,

cena by sa pohybovala vyše 20 000 Kč. Informáciu mám získanú od samotnej vedúcej predaja Ivety Harčarikovej. Varianta, kde by sa jednalo o model zmenšený, by predstavoval menej hodín tlače a nižšiu finančnú záťaž. Najlacnejšia je tlač zo sadrového kompozitu a to práve za 24,2 Kč na hodinu tlače. Tento materiál však určite nie je taký pevný ako plast. Reálnu finančnú čiastku bude však možné poznať až po fyzickom dodaní modelu, po výbere konkrétnej veľkosti a materiálu. Z tohto dôvodu nesčítavam peňažnú čiastku za tento návrh s ostatnými. Tu by som však zmienila aj to, že firma 3Dees je financovaná z Operačného programu Praha – Konkurencieschopnosť. V každom prípade, ak sa organizácia ART mlýn rozhodne pre 3D tlač modelu, odporúčam ísť cestou dotácií.

Po sčítaní návrhov, peňažne vyčíslených, vynímajúc návrh o zhotovení modelu mlyna, som dospela k sume 2312 Kč. Táto sa však samozrejme môže líšiť v rôznych parametroch, ako je napríklad reálny spotrebovaný papier na tlač nápisov a pod. Nasledujúca tabuľka predstavuje vyčíslený finančný rozpočet na všetky uvedené zmeny.

Tab. 1 Finančný rozpočet na vybrané navrhnuté zmeny vedúce k lepšej prístupnosti nevidiacich a slabozrakých k expozícií ART mlýna zahrňujúci len vyčísliteľné položky

Číslo bodu v návrhu	Produkt	Cena za kus	Množstvo	Výsledná cena vrátane DPH
1	LED pásek 5050 60ks/m 14.4W/m 12V DC, neutrální bílá 2800–3200K	200,80 Kč	5 m	1 004,00 Kč
3	VP07 - Výstražná samolepící PVC páska (návin)	534,00 Kč	1 ks	534,00 Kč
4	tlač popisov v Braillovom písme	18,00 Kč	15 strán	270,00 Kč
7	korenie (klinček, aníz, rasca, tymian, oregano)	20,00 Kč	5 ks	100,00 Kč
7	levanduľa sušená	40,00 Kč	1 ks	40,00 Kč
7	CD s francúzskou klasikou C'est L'amour: Romantic French Classics / Various	275,00 Kč	1 ks	275,00 Kč
10	Ubrousky vlhké s antibakteriální přísadou 120ks	89,00 Kč	1 ks	89,00 Kč
<i>cena sumárne</i>				2 312,00 Kč

Zdroj: Vlastný zdroj, cenová ponuka uvedená v kapitole Literatúra

Navrhujem držať sa tohto návrhu uvedeného v prvej tabuľke. Tento návrh je najrealistickejší a najlepšie realizovateľný pri minimálnych nákladoch. Návrhy boli odsúhlasené občianskym združením ART mlýn. Ďalšia varianta predstavuje rozšírenie vyššie uvedeného návrhu o 3D model mlyna, avšak je zložitejšia, finančne náročnejšia a predstavuje len odhad. Napriek tomu ju uvádzam k zváženiu.

Tab. 2 Finančný rozpočet na vybrané navrhnuté zmeny vedúce k lepšej prístupnosti nevidiacich a slabozrakých k expozícií ART mlýna zahrňujúci aj položky s vopred neurčenou cenou

Číslo bodu v návrhu	Produkt	Cena za kus	Množstvo	Výsledná cena vrátane DPH
9	zhotovenie modelu mlyna pomocou 3D tlačne na základe vzoru existujúceho dreveného modelu mlyna z plastu farby slonovej kosti	nemožno vopred určiť	1 ks	20 000 Kč a viac
<i>cena sumárne</i>				22 312,00 Kč a viac

Zdroj: Vlastný zdroj, cenová ponuka uvedená v kapitole Literatúra

Na mieste je však spomenúť nie len peňažné náklady, ale i alternatívne, inak povedané náklady obetovanej príležitosti. Jednak sú to transakčné náklady, teda čas a námaha, ktoré budú organizáciu stáť pri výbere a zisťovaní dodatočných informácií. Ďalej je to prevedenie všetkých zmien, ich následné prenesenie do propagačných materiálov, teda napríklad spotreba pohonných hmôt pri ceste do ART mlynu, kvôli zrealizovaniu zmien alebo zmena designu letáčikov. Čas obetovaný zrealizovaniu vybraných návrhov by mohol byť venovaný inej činnosti a prípravám, ktoré by teoreticky mohli priniesť väčší úžitok, alebo by mohla investovať peniaze do projektu s väčšou návratnosťou. Súčet explicitných nákladov s týmito alternatívnymi nákladmi môže predstavovať sumu oveľa vyššiu.

6 Diskusia a doporučenia

Juhomoravský kraj je plný rôznych kultúrnych pamiatok, ktoré sú pre mnohých návštevníkov atraktívne. Nie všetky však majú čo ponúknuť návštevníkovi so zrakovým postihnutím. Sú ale i viaceré, ktoré v určitom stupni závažnosti sú prístupné pre slabozrakého i pre nevidiaceho zákazníka. Bol tu pokus o zozbieranie takýchto pamiatok, a časť bola i zozbieraná.

So všetkých boli vybrané iba niektoré. Nie všetky totiž mali skutočne čo ponúknuť pre nevidiaceho návštevníka. Okrem toho som najmä uviedla tie, ktoré boli spomenuté na strane ponuky, ako aj dopytu. Vybrala som poprípade aj také, ktoré sa nachádzajú blízko navrhovaného objektu. Myslím si, že ak sa už niekto vyberie na výlet, bude chcieť vedieť o maxime možných pamiatok v lokalite. Problémom tu bolo určite veľa respondentov na oboch stranách, inak by bol základný súbor väčší, teda i výber z tohto súboru by mohol byť početnejší a presnejší.

V ďalšej časti, v mojom hlavnom celi som navrhla dvanásť bodov, ktoré obsahujú rôzne zmeny na úpravu expozície v ART mlyne. Návrhy som dávala v umeleckom duchu, v ktorom je spravený celý ART mlyn. Niektoré však boli priveľmi špekulatívne. Finančný rozpočet som spravila len pre niektoré návrhy vyňaté z týchto dvanástich, zvažujúc spätnú väzbu na návrhy samotných nevidiacich a slabozrakých a takisto názor organizácie ART mlýn. Tu bola mojou prioritou realizovateľnosť a reálnosť prevedenia, a samozrejme som sa prikláňala pri výbere k správne pomeru ceny a kvality. Okrem toho trvanie zmien by netrvalo dlho, návrh považujem za taký, ktorý sa dá ľahko previesť. Nákup i zmeny by sa uskutočnili približne za týždeň. Vo finančnom rozpočte som v druhej tabuľke napriek všetkému uviedla i špekulatívnu položku, ktorá nie je presne vyčíslená. Považujem ju totiž tiež za realizovateľnú a reálnu, no jej cenu nemožno vopred stanoviť. Bol by potrebný fyzický prenos modelu mlynu a až na základe preskúmania by bola firma schopná stanoviť cenu. Okrem toho to predstavuje vyššiu cenovú čiastku, takže si myslím, že myslím, že by tu mal byť uplatnený druh financovania pomocou dotácii.

Myslím si, že po upravení expozície v ART mlyne v Bohuslaviciach pri Kyjove podľa vyššie uvedených návrhov v podkapitole Finančný rozpočet na vybrané návrhy, by sa ART mlyn mohol zaradiť na prvotne vytvorený Zoznam kultúrnych pamiatok prístupných pre nevidiacich a slabozrakých návštevníkov. Toto je rozvoj, ktorý ART mlynu doporučujem. Ďalej by sa mal tento zoznam poslať v digitálnej forme do organizácií TYFLO a SONS a iných organizácií, ktoré zoskupujú zrakovopostihnuté osoby v Českej a Slovenskej republike, pretože títo sú najdôležitejšími organizátormi výletov.

Okrem toho by ART mlyn mal zdôrazniť svoju priateľskosť voči zrakovopostihnutým osobám na svojich internetových stránkach. Tu je na mieste hovoriť o „Blind friendly“ webe. Tento termín sa používa v prípade, že internetová stránka spĺňa parametre. Sú to rôzne pravidlá, ako napríklad že každý netextový obsah má definovanú textovú alternatívu. Zásady prístupnosti internetových stránok pre ťažko zrakovopostihnutých užívateľov možno nájsť na stránke SONS, tak-

tiež uvedené v literatúre. Cena auditu prístupnosti webovej stránky sa pohybuje nad 3000 Kč. V konečnom dôsledku, v prípade, že stránka je zaradená v zozname prístupných webových stránok, alebo dodržiava výnos o štandardoch, môže používať grafický symbol hovoriaci o tom, že stránka je prístupná pre zrakovo postihnutých občanov: . Doporučujem ART mlynu zamyslieť sa nad auditom a vypracovať stránku v súlade s pravidlami pre blind friendly web.

Okrem toho, z marketingového hľadiska by sa určite nemala opomenúť propagácia na všetkých letákoch, mali by obsahovať logo alebo ikonku alebo inak sprostredkovanú informáciu o tom, že je zrakovo prístupný. Plánovačom či sprievodcom je najčastejšie totiž osoba vidiaca, bez zrakového handicapu, poprípade so slabými nepodstatnými ťažkosťami (slabé dioptrie, šeroslepota, maximálne slabozrakosť).

7 Záver

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo navrhnúť úpravu expozície v objekte ART mlyna v Bohuslaviciach pri Kyjove tak, aby bola prístupná zrakovo postihnutým návštevníkom, a určiť i finančnú záťaž, ktorú by to predstavovalo. Po týchto úpravách by bolo možné zaradiť ART mlyn do zoznamu kultúrnych pamiatok situovaných v Juhomoravskom kraji a prístupných návštevníkom so zrakovým postihnutím. Vytvorenie takéhoto zoznamu bolo parciálnym cieľom tejto bakalárskej práce.

Prvá časť praktickej časti bola venovaná dosiahnutiu prvého, čiastočného cieľa. Jednak som komunikovala s organizáciami v Juhomoravskom kraji, ktoré poskytujú určitý kultúrny zážitok. Formou krátkeho dotazníku som od nich zozbierala informácie, či sa sami považujú za prístupné ľuďom so zrakovým handicapom a prečo. Na druhej strane som komunikovala i s nevidiacimi a slabozrakými ľuďmi žijúcimi v Juhomoravskom kraji. Využila som na to viacero komunikačných prostriedkov, ktorými boli rozhovor, diskusia, využitie diskusného fóra a online komunikácie. Ich odpovede, názory a skúsenosti som porovnala s informáciami získanými pomocou dotazníkov od poskytovateľov. Znovu som preverila spomínané tipy, či už na oficiálnych webových stránkach, tak i na blogoch nevidiacich. Na základe všetkých získaných informácií som vytvorila komplexný zoznam odporúčaných cieľov cesty pre nevidiaceho či slabozrakého návštevníka. Pri každom takomto ciele je napísané akým spôsobom je vhodný či prístupný pre zrakovo postihnutého návštevníka. Parciálny cieľ tejto bakalárskej práce považujem za splnený.

Následne bol predložený návrh na úpravu expozície v Múzeu legend v objekte ART mlyna v Bohuslaviciach pri Kyjove. Pri návšteve ART mlyna nevidiacim doporučujem zmeniť variantu hovoreného sprievodcovského textu. Ďalšie vybrané zmeny obsiahnuté v návrhoch sú: zvýšiť intenzitu osvetlenia, pozdĺž schodov pomocou LED pásov, ďalej je to označenie schodov žltou páskou, aplikácia popisov v Braillovom písme, vložiť do izieb prvky pôsobiace na čuch a sluch, konkrétne koreniny, bylinky a francúzsku hudbu. Odporúčanie použiť 3D tlačiareň na vytvorenie modelu mlyna, ktorý by bol vhodný pre nevidiaceho človeka nebolo možné vyčíslit presnou peňažnou čiastkou. Spravila som finančný rozpočet, ktorý nezahŕňa tento návrh.

Hlavný cieľ práce považujem za splnený, pretože bol vytvorený návrh na úpravu expozície i jeho finančný rozpočet tak, ako to zodpovedá stanoveným cieľom v zadaní tejto bakalárskej práce.

Prínos tejto práce spočíva v tom, že navrhnuté úpravy môže nezisková organizácia ART mlyn v prípade záujmu uskutočniť, a týmto sa zaradiť ku kultúrnym pamiatkam vhodným a prístupným pre nevidiacich a slabozrakých, na základe toho „sa prezentovať v ešte lepšom svetle“ a môže to viesť k zvýšeniu daného typu návštevníkov. Takýto zoznam kultúrnych pamiatok môže byť prínosom pre cestovný ruch v Juhomoravskom kraji, pre jeho zatraktívnenie, pre zatraktívnenie objektov prístupných zrakovo postihnutým, v prípade záujmu ho môže využiť naprí-

klad CCR JM. Ale najmä môže slúžiť samým zrakovo postihnutým a ich rodinám pri výbere, či celým organizáciám, a to hlavne z iných krajov, ktoré združujú nevidiačich a slabozrakých a plánujú výlety.

8 Literatúra

8.1.1 Knihy

GÚČIK, Marian. Marketing cestovného ruchu. 1. vyd. Banská Bystrica: DALI-BB, 2011, 264 s. ISBN 978-80-89090-85-3.

INDROVÁ. Cestovní ruch: [základy]. Vyd. 2. přeprac. V Praze: Oeconomica, 2009, 121 s. ISBN 978-802-4515-694.

JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. Marketing v cestovním ruchu. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 288 s. Marketing (Grada). ISBN 978-80-247-3247-3

KESNER, Ladislav. Marketing a management muzeí a památek. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 304 s. ISBN 80-247-1104-4.

KIRÁLOVÁ, Alžbeta. Marketing: destinace cestovního ruchu. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 2003, 173 s. ISBN 80-861-1956-4.

KOTLER, Philip. Marketing management. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 788 s. ISBN 978-80-247-1359-5

KOTLER, Philip. Moderní marketing: 4. evropské vydání. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 1041 s. ISBN 978-80-247-1545-2.

MORRISON, Alastair M. Marketing pohostinství a cestovního ruchu. 1.vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, 523 s. ISBN 80-856-0590-2.

NEJDL, Karel. Management destinace cestovního ruchu. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 204 s. ISBN 978-80-7357-673-8

RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 213 s. ISBN 978-80-247-4039-3.

RYGLOVÁ, Kateřina. Cestovní ruch: soubor studijních materiálů. Vyd. 3., rozš. Ostrava: Key Publishing, 2009, 187 s. ISBN 978-80-7418-028-6.

VAJČNEROVÁ, Ida. Destinační management. 1. vyd. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2009, 68 s. ISBN 978-80-7375-333-7.

8.1.2 Webové stránky

3DEES. 2015. 3D Tisk [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.3dees.cz/3d-tisk/>

AMAZON. 2015. C'est L'amour: Romantic French Classics / Various [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/Cest-Lamour-Romantic-Classics-Various/dp/B000002WXU>

ART Mlyn. [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.artmlyn.eu/?lang=en>

Audit přístupnosti [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.clyde.cz/audity-www-stranek/audit-pristupnosti.html>

Blatnické budy. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.vinariblatnice.cz/putovani-2015>

Blog Centra pro nevidomé [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://blog.centrumpronevidome.cz/2010/06/vychazka-a-prohlidka-hradu-veveri/>

CZECHTOURISM. Základní informace [online]. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/o-czechtourism/zakladni-informace/>

DEKORACE ALIGÁTOR. 2015. Levandule květ - sušená levandule 50g (Grešík) [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://bylinnecaje.heureka.cz/levandule-kvet-susena-levandule-50g/>

EUROPEAN NETWORK FOR ACCESSIBLE TOURISM. Guidelines to ensure accessibility to museums and exhibitions for the blind and partially sighted. LMB Guidelines EN [online]. 2011 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports.1209>

FURDEKOVÁ, Magdaléna. Využití optických a kompenzačních pomůcek pro slabozrakých a nevidiacích, náplň činnosti centier pre zrakovo postihnutých a nevidiacích. Brno, 2010. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/176753/lf_m/. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce MUDr. Jan Richter.

GOtoBRNO: Prohlídky pro nevidomé. TIC BRNO. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.gotobrno.cz/prohlidky-pro-nevidome/p1078#program-text>

HYBLER INVEST. 2015. Ubrousky vlhké s antibakteriální přísadou 120ks [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/ubrousky-vlhke-s-antibakter-prisadou-120ks/>

Jeskyň Blanických rytířů. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.rudka.cz/jeskyne>

JOSEF ŽIDLÍK. 2015. LED pásek 5050 60ks/m 14.4W/m 12V DC, neutrální bílá 2800-3200K [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.ledsvet.cz/led-pasek-epistar-5050-60ks-14-4w-1020lm-12v-ww-tepla-b-5cm-870.html>

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020. [online]. 2013 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/dac4627c-c5d4-4344-8d38-f8de43cec24d/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-na-obdobi-2014-2020.pdf?ext=.pdf>

Křtiny. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.krtiny.cz/o-krtinach/>

Kultura nevidomých. TECHNICKÉ MUZEUM V BRNĚ. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.technicalmuseum.cz/kultura-nevidomych>

Kulturní památky v ČR. PAMÁTKY A LIDOVÁ ARCHITEKTURA ČR. Lidová architektura [online]. 2013 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/ochrana-pamatky/pamatky/kulturni-pamatky.htm>

Lednicko-valtický areál. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.lednicko-valticky-areal.cz/>

MATOUŠEK, Jindřich. 2013. Syntéza řeči [online]. In: . [cit. 2015-05-09]. Dostupné

z:http://www.fit.vutbr.cz/study/courses/ZRE/public/pred/12_synteza_matousek/tts.pdf

Model mesta Brno [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.tyflonet.cz/volnocasove-aktivity/model-mesta-brna-roku-1645-na-moravskem-namesti-v-brne>

Možná sdělení: Kolekce uměleckých děl Moravské galerie v Brně pro nevidomé a slabozraké / stálá expozice. UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉ MUZEUM. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/stale-expozice/mozna-sdeleni.aspx>

MRUŠKOVIČ, Štefan, Jolana DARULOVÁ a Štefan KOLLÁR. *Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo*. Banská Bystrica, 2005. ISBN 80-8083-160-2. Dostupné také z: <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=516>

Muzeum Blansko. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.muzeum-blansko.cz/>

ODDELENIE PREVENČIE ARCHITEKTONICKÝCH A DOPRAVNÝCH BARIÉR. ÚNIA NEVIDIACICH A SLABOZRÁKÝCH SLOVENSKA. Vodiaca línia [online]. 2015 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://architektonickebariery.sk/content/vodiaca-linia>

Památky Jihomoravského kraje. Památky Moravsko-Slovenského pomezí [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.minulost.eu/co-pmsp/1.html>

PAVLÍČEK, Radek. Dokumentace zásad přístupnosti webových stránek pro těžce zrakově postižené uživatele [online]. 2005 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://blindfriendly.cz/metodika>

Plže. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.obecpetrov.cz/index.php?nid=10674&lid=cs&oid=2469463>

Počet muzeí a galerií v České republice a na Slovensku. [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/pocet-muzei-a-galerii-v-ceske-republice-a-na-slovensku>

Pôvodná budova mlyna [online]. 2006. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: www.artmlyn.eu/multimedia/2006-2/

Regionální rozvojová agentura Jižní Moravy [online]. 2010. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://rrajm.cz/o-nas>

Skanzen Strážnice. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://skanzen.nulka.cz/areal-muzea.html>

Slavkov u Brna. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.concentus-moraviae.cz/VenueDetail.aspx?venueId=mpejcnfgbkjbefbcjiafnkcofbofhjhd>

Sluneční stezka. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://slunecnistezka.cz/www/>

SONS. 2014. Ceník prací za speciální tisky [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.centrumpronevidome.cz/cpi/specialni-tisky>

TECHNOR. 2015. VP07 - Výstražná samolepící PVC páska (návin) - Žlutá - odolná [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://vytycovaci-vystrazne->

pasky.bezpecnostni-tabulky.cz/vystrazna-samolepici-pvc-paska-navin-zluta-odolna_VP07.html

Templářské sklepy Čejkovice. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.templarske-sklepy.cz/prohlidka-templarskych-sklepu>

Tourism 2020 Vision [online]. 2004. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.unwto.org/facts/eng/vision.htm>

Tourismus für Alle!. TOURISMUS FÜR ALLE DEUTSCHLAND E.V. Natko [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://www.natko.de/index.php/tourismus_fuer_alle

ÚNIA NEVIDIACICH A SLABOZRÁKÝCH SLOVENSKA. Blind friendly web [online]. 2012 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://blindfriendly.unss.sk/blind-friendly-web-navod.php>

UNWTO. Glossary of tourism terms. 1993, 13 s. Dostupné z: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/staticunwto/Statistics/Glossary+of+terms.pdf>

Veverí. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.veveri.cz/>

Vše o zrakových vadách. SONS. Klasifikace zrakového postižení podle WHO [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.sons.cz/klasifikace.php>

WHO. Diagnóza zrakového poškodenia [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

Základní informace. CENTRÁLA CESTOVNÍHO RUCHU – JIŽNÍ MORAVA, z.s.p.o. Jižní Morava [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.ccrjm.cz/cz/o-centrale/zakladni-informace/>

Zámek Kunštát. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.zamek-kunstat.cz/>

Zámek Milotice. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.zamekmilotice.cz/zamek/>

Zámek Slavkov Austerlitz. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.vyletnicile.cz/cz/hrady-a-zamky/?id>

Prílohy

A Dotazník pre objekty cestovného ruchu a kultúrne inštitúcie v Juhomoravskom kraji

Objekty cestovního ruchu v Jihomoravském kraji

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku. Cílem je udělat seznam hlavně kulturních cílů v Jihomoravském kraji, které jsou přístupné nevidomým a slabozrakým.

Je Vaše turistická destinace/objekt přístupný nevidomým a slabozrakým?

ANO

NE

Jestli je přístupná, usuzujete tak protože

Nachází se zde přízpůsobení a opatření pro usnadnění samostatného pohybu a orientace nevidomých a slabozrakých osob, snaha o odstraňování architektonických bariér, existence vodících linek a jiných hmatových úprav.

Jsou zde nápisy a popisky v Braillově písmu, nápisy viditelné, napsané velkým a bezpatkovým písmem.

Nachází se zde modely a expozice, které je možno osahat, materiál je na to přízpůsobený. V případě, že je objekt za sklem, vyndáme ho.

Je zde vstřícnost vést výklad speciálně pro nevidomé, to zahrnuje např. delší trvání obhlídky, přízpůsobený opis.

Jiný důvod

Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaků

Prosím, napište, o jakou jednotku cestovního ruchu se jedná (název daného muzea, památky, města, atrakce, můžete napsat i připomínky :)

Napište odstavec

Zbývá 1500 znaků

Vřele děkuji za Váš čas!

Zdroj: Survio.com

B Diskusné fóra pre zrakovo postihnutých občanov

Konference na serveru konference.brailnet.cz

<http://konference.brailnet.cz/msilman/listinfo>

Konference na serveru konference.brailnet.cz

Vítejte!

Toto je seznam všech veřejně přístupných konferencí na serveru konference.brailnet.cz. Kliknutím na název konference se dozvíte podrobnější informace o konferenci, budete se do ní moci přihlásit nebo změnit parametry svého účtu. Pro zobrazení informační stránky neveřejné konference použijte URL podobné současnému, ale na konec doplňte za / název konference.

Správci konference mohou použít [administrátorské stránky](#) pro zobrazení administrátorského rozhraní.

Pokud máte potíže s používáním konference, kontaktujte hlavni@konference.brailnet.cz.

Do konference

[Airsoft](#)
[Apple](#)
[Bfv](#)
[Bowling](#)
[Brno](#)
[Bumerang](#)
[Ctk-domaci-win](#)
[Ctk-ekonomika-win](#)
[Ctk-sport-win](#)
[Ctk-zahranici-win](#)
[Dolphin](#)
[Dtest](#)
[Esperanto](#)
[Goalball](#)
[Haf](#)
[Hudroz](#)
[Inpora](#)
[Jaws-l](#)
[JM-info](#)
[Klavesy](#)
[Komentovane-filmy](#)
[Kprehled](#)
[Kuzelky](#)
[Maildisk-line](#)
[Mobilespeak-l](#)
[Mobily](#)

Popis

Airsoft pro každého a to i pro nevidomé
 Diskusní konference určená pro všechny zrakově postižené, kteří užívají nebo se zajímají o zařízení společnosti Apple jako jsou Iphony, Ipady a další
 Blind Friendly Web - přístupnost webových stránek pro zrakově postižené
 Informační konference pro zrakově postižené hráče bowlingu
 Aktuální zprávy z Brna
 Jak se do lesa volá - tak se z lesa ozývá
 Infoservis ČTK - domácí zpravodajství
 Infoservis ČTK - ekonomické zpravodajství
 Infoservis ČTK - sportovní zpravodajství
 Infoservis ČTK - zahraniční zpravodajství
 Konference pro uživatele produktů firmy Dolphin programů Supernova, Hal, LunarPlus, Lunar, Pocket Halk SmartHAL a Cicero
 DTest - Distribuce časopisu
 Konferenco por esperanto
 Konference pro hráče a příznivce goalballu
 Konference pro držitele vodících psů a nejen pro ně
 Distribuce časopisu Hudební rozhledy
 Informace a pomoc
 Konference uživatelů programu Jaws
 Informace pro zrakově postižené uživatele z regionu Jižní Moravy
 O elektronických klávesových nástrojích a zpracování hudby na počítači
 Diskusní konference o komentovaných filmech pro nevidomé
 Přehled kulturních pořadů pro Prahu - distribuce časopisu
 Informační konference pro zrakově postižené - milující sport KUŽELKY
 MailDisk Line - Distribuce příspěvků o výpočetní technice
 Konference pro uživatele programu Mobile Speak
 Konference o mobilních telefonech

C Diskusia pred budovou ART mlyna s členmi organizácie SONS v Kyjove, turistická skupina

Zdroj: Vlastní zdroj, Bohuslavice, 22.04.2015

D Zoznam kultúrnych objektov prístupných pre návštevníkov so zrakovým postihnutím v JK¹²

Zdroj: vlastný zdroj, vypracované pomocou google.com

- A. Mikulov (Regionální muzeum Mikulov, Dietrichsteinská hrobka)
- B. Lednicko–valtický areál (Zámek Lednice, Zámek Valtice, Janův hrad)
- C. Templářské sklepy Čejkovice
- D. Zámek Milotice
- E. Areál vinných sklepů Petrov – Plze
- F. Skanzen Strážnice
- G. Areál historických sklepů Stará hora v Blatnici pod svatým Antonínkem
- H. Zámek Slavkov u Brna
- I. Brno (Špilberk – Žalář národů, Technické muzeum – Slezské muzeum, Moravská galerie – Možná sdělení – Kolekce uměleckých děl pro nevidomé a slabozraké návštěvníky, Veverí)
- J. Křtiny (Kostel Křtiny, Křtinská zvonkohra, Sluneční stezka)
- K. Muzeum Blansko
- L. Kunštát (Zámek Kunštát, Jeskyně blanických rytířů)

¹² Juhomoravský kraj